

Högskoleprovet[©]

Svarshäfte nr.

BLOCK 1

DELPROV 1 NOG a

Anvisningar

Provet innehåller 22 uppgifter

Varje uppgift innehåller en fråga markerad med fet stil. Uppgiften kan även innehålla viss information. Därefter följer två påståenden, (1) och (2), som också innehåller information. Din uppgift är att avgöra hur mycket information, utöver den som anges i inledningen, som behövs för att besvara frågan. Prova de olika svarsförslagen noggrant innan du besvarar frågan.

A i (1) men ej i (2) =	Den information som ges i (1) är tillräcklig. Enbart informationen i (2) räcker inte till.
B i (2) men ej i (1) =	Den information som ges i (2) är tillräcklig. Enbart informationen i (1) räcker inte till.
C i (1) tillsammans med (2) =	För att få tillräcklig information <i>måste</i> man använda både påstående (1) och (2). Enbart (1) eller enbart (2) ger ej tillräcklig information.
D i (1) och (2) var för sig =	Antingen (1) eller (2) kan användas, eftersom båda var för sig innehåller tillräckligt mycket information.
E ej genom de båda påståendena =	Inte ens genom att nyttja både (1) och (2) kan man få tillräcklig information.

Övningsexempel

A, B och C är tre olika positiva heltal. **Vilket är talens medelvärde?**

(1) Summan av de två största talen är 130.

(2) Summan av de två minsta talen är 110.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

Enligt informationen i påstående (1) kan det största talet variera mellan 128 och 66. Enligt informationen i påstående (2) kan minsta talet variera mellan 1 och 54. Informationen i påstående (1) tillsammans med (2) leder till att det finns 9 olika lösningar på talens medelvärde. Eftersom uppgiften har 9 olika lösningar så kan man inte entydigt besvara frågan om talens medelvärde. Svarsförslag E är därför rätt.

Alla svar ska föras in i svarshäftet. Det ska ske **inom** provtiden.

MARKERA TYDLIGT!

Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller **22 uppgifter**.

PROVTID: 50 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

1. Caroline hyrde en flyttbil och fick då betala en fast grundkostnad och en kostnad per körd mil. **Hur hög var grundkostnaden som Caroline fick betala?**

- (1) Caroline fick sammanlagt betala 260 kr för hyran av flyttbilen.
 (2) Om Caroline kört ytterligare 20 km, hade hennes totala hyreskostnad stigit med 30 kr.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

2. Av besökarna på en teaterföreställning var 72 män och 60 procent var kvinnor. Inga barn besökte föreställningen. **Hur många män somnade under teaterbesöket?**

- (1) Fem procent av besökarna somnade. Av dessa var det hälften så många kvinnor som män.
 (2) 2,8 procent av kvinnorna somnade. Det var tre fler män än kvinnor som somnade.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

3. I en rektangel ritas en diagonal. **Hur lång är diagonalen?**

- (1) Rektangelns bas är 8 cm.
- (2) Rektangelns omkrets är 28 cm.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

4. En grupp bestående av 24 turister får en guidad tur på Drottningholms slott. **Hur många nationaliteter finns representerade i gruppen?**

- (1) I den ena halvan av gruppen finns 12 nationaliteter representerade.
- (2) En fjärdedel av den totala gruppen är svenskar och en fjärdedel är norrmän.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

5. I två spargrisar, en rosa och en blå, har Johanna sammanlagt 322 kronor. I spargrisarna finns enbart valörerna 50 öre, 1 kr och 5 kr. I den rosa spargrisen, som innehåller 202 kronor, finns det tre gånger så många 50-öringar som i den blå. **Hur många 50-öringar finns det i den blå spargrisen?**

- (1) I den rosa spargrisen finns det 148 kronor i enkronor och femkronor.
 (2) I den blå spargrisen finns det lika många enkronor som femkronor och två fler 50-öringar än enkronor och femkronor tillsammans.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

6. Olof har en ritning av en elektronikdetalj i skala 28:1. **Vilken längd skulle detaljen ha på en ritning i skala 8:1?**

- (1) På ritningen med skalan 28:1 är detaljen 70 mm.
 (2) Detaljen är 3,5 gånger så lång på en ritning i skala 28:1 som på en ritning i skala 8:1.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

7. Pernilla ska byta ut en del av vattnet i sitt akvarium och tömmer därför ut en viss mängd vatten.
Hur många liter vatten tömmer hon ut?

- (1) Akvariet rymmer 150 liter vatten och är innan vattenbytet till 80 procent fyllt med vatten.
(2) Efter vattenbytet är akvariet till 90 procent fyllt med vatten.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

8. Vilket är talet?

- (1) 80 procent av $\frac{1}{8}$ motsvarar 10 procent av talet.
(2) $\frac{1}{4}$ av talet gånger tre motsvarar 75 procent av talet.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

9. Gunnel har bråttom till sitt tåg, och hinner inte ta reda på från vilket spår tåget går. Hon väljer därför slumpmässigt ett spår. **Hur många spår finns det på järnvägstationen?**

- (1) Sannolikheten att hon går till fel spår är 0,8.
(2) Sannolikheten att hon går till rätt spår är 0,2.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

10. Anders har ritat en triangel och en parallelogram. **Hur lång är triangelns bas?**

- (1) Båda figurerna har lika stor area.
(2) Parallelogrammens bas är 8 cm.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

11. En sportaffär sålde under en månad röda och vita tröjor i storlekarna small och medium. Affären sålde 50 vita tröjor under månaden. **Hur stor andel av de sålda röda och vita tröjorna var i storlek small?**

- (1) Av de tröjor som såldes i storlek small var $\frac{1}{2}$ röda.
 (2) Av de tröjor som såldes i storlek medium var $\frac{1}{7}$ röda.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

12. En fotbollsmatch har 9 852 åskådare. De som inte håller på hemmalaget håller på bortalaget. **Hur många åskådare håller på hemmalaget?**

- (1) De som håller på bortalaget är färre än de som håller på hemmalaget. Skillnaden i antal motsvarar $\frac{2}{3}$ av det totala antalet åskådare.
 (2) Det är fem gånger fler åskådare som håller på hemmalaget än som håller på bortalaget.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

13. En torghandlare säljer apelsiner, bananer, äpplen och päron. **Vilken av dessa frukter säljer han mest av?**

- (1) Han säljer mer apelsiner, äpplen och päron tillsammans, än bananer. Han säljer minst av päronen.
- (2) Han säljer mer bananer än apelsiner och äpplen tillsammans. Han säljer mer apelsiner än päron.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A **i (1) men ej i (2)**
- B **i (2) men ej i (1)**
- C **i (1) tillsammans med (2)**
- D **i (1) och (2) var för sig**
- E **ej genom de båda påståendena**

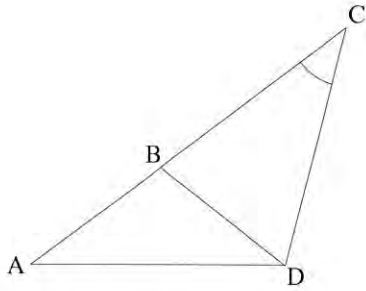
14. För att visa förändring över tid används index. Ett företag lanserar en vara år 1990 (prisindex=100). År 1993 kostade varan 129 kronor. **Vad kostade varan år 1999?**

- (1) År 1993 var prisindex 115 och år 1999 kostade varan dubbelt så mycket som år 1990.
- (2) Prisindex för varan år 1999 var 85 enheter högre än år 1993.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A **i (1) men ej i (2)**
- B **i (2) men ej i (1)**
- C **i (1) tillsammans med (2)**
- D **i (1) och (2) var för sig**
- E **ej genom de båda påståendena**

15. Triangeln ACD är sammansatt av de två likbenta trianglarna ABD och BCD. Sidorna AB och BD respektive BC och CD är lika långa. **Bestäm vinkeln ACD.**

Figuren syftar endast till att illustrera problemet. Mätning i figuren ger ej information för lösningen.

- (1) Vinkeln ADB är 37° .
 (2) Vinkeln DBC är 74° .

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

16. Fordon A och B kör samma sträcka. Fordon A kör sträckan på 1,0 h vilket är 10 min långsammare än fordon B. **Med vilken medelhastighet kör fordon B sträckan?**

- (1) Sträckan är 55 km.
 (2) Fordon B:s medelhastighet är 11 km/h högre än fordon A:s.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

FORTSÄTT PÅ NÄSTA SIDA

17. Inför en storhelg handlade familjen Pekkari i affären Storköp och i affären Närköp. **Hur mycket handlade familjen för i affären Närköp?**

- (1) I affären Storköp handlade familjen för en sjättedel av vad den handlade för i affären Närköp.
- (2) Familjen handlade för 1 845 kronor mer i den ena affären.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

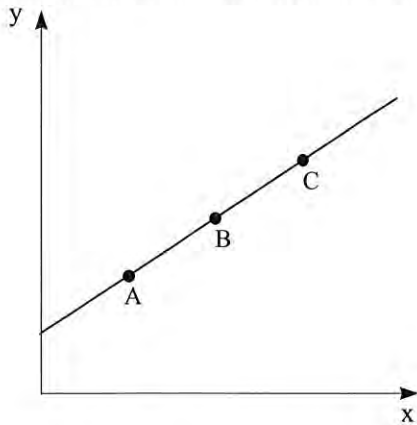
18. Fyra syskon, Adam, Bertil, Cecilia och David, har tillsammans en medelålder på 37 år. **Hur gammal är David?**

- (1) Medelåldern på syskonen utan David är 34 år.
- (2) Adam och Bertil är tvillingar och de är 16 år yngre än David.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

19. En rät linjes ekvation kan skrivas $y = kx + m$, där k är riktningskoefficienten och m är konstanttermen. Punkterna A, B och C ligger på linjen. **Bestäm linjens ekvation.**

Figuren syftar endast till att illustrera problemet. Mätning i figuren ger ej information för lösningen.

- (1) $k = 2/3$ och x-koordinaterna för A och B är 3 respektive 6.
 (2) Linjen skär y-axeln i punkten (0, 2) och punkten C har koordinaterna (9, 8).

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

20. x , y och z är tre heltal, där $xyz > 0$. **Vilket tal är störst?**

- (1) $yz < 0$
 (2) $yx > 0$

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

21. Ett stall har tre boxar med en häst i varje box. Det finns en ponny, en islandshäst och en fjordhäst, varav en är brun, en svart och en vit. Islandshästen står i den mittersta boxen. **Vilken färg har fjordhästen?**

- (1) Ponnyn är brun och står intill den svarta hästen.
- (2) Det finns ingen häst till höger om fjordhästen. Den svarta hästen står till vänster om den vita. Den vita hästen är inte en islandshäst.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

22. Bengt, Ture och Sven spelar ett spel i flera omgångar där varje omgång resulterar i att en av dem vinner. **Vem vinner flest omgångar?**

- (1) I de fall då Bengt inte vinner, vinner Sven till 70 procent.
- (2) I de fall då Sven inte vinner, vinner Ture oftast.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

Högskoleprovet[©]

Svarshäfte nr.

BLOCK 2

DELPROV 3 DTK e

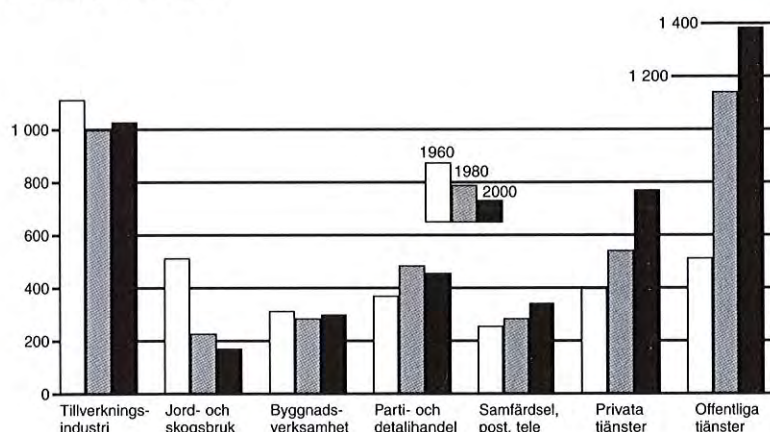
Anvisningar

Provet innehåller 20 uppgifter

Provet innehåller diagram, tabeller, kartor och andra grafiska framställningar. Materialet är hämtat från olika källor. Eftersom det lyfts ut ur sitt ursprungliga sammanhang, har vissa tillägg ibland gjorts för att förklara en del begrepp och förhållanden.

Uppgifterna ska lösas med hjälp av den information som finns på respektive uppslag. Till varje uppgift finns det fem svarsförslag. Välj det som **bäst** besvarar frågan.

Övningsexempel

Antal förvärvsarbetande i olika näringsgrenar 1960 och 1980 samt förväntat antal förvärvsarbetande år 2000.

Med hur mycket minskade antalet förvärvsarbetande inom jord- och skogsbruket mellan åren 1960 och 1980?

- A En fjärdedel
- B En tredjedel
- C Hälften
- D Två tredjedelar
- E Tre fjärdedelar

Antalet förvärvsarbetande inom jord- och skogsbruket var 1960 ungefär 500 000 och 1980 ungefär 230 000. Minskningen var ungefär 270 000, vilket är något mer än hälften av 500 000.

Rätt svar blir alltså **C**, det svarsförslag som bäst besvarar frågan.

Alla svar ska föras in i svarshäftet. Det ska ske **inom** provtiden.

MARKERA TYDLIGT!

Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller **20 uppgifter**.

PROVTID: 50 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

LÄRARE VID SVENSKA UTLANDSSKOLOR

Antal tjänstgörande lärare vid svenska utlandsskolor läsåret 1998/99 samt uppgifter om deras kön, utbildning och tjänstgöringsgrad, uttryckta i antal och procent. Därutöver anges antalet lärarveckotimmar per elev i de olika skolorna.

Skola	Antal tjänstgörande lärare	Andel (%) kvinnor	Antal med lärarutbildning	Andel (%) som tjänstgör mer än 40%	Lärarveckotimmar per elev	
					grundskola	gymnasieskola
Belgien, Bryssel	40	78	37	75	2,4	3,3
England, Horsham	4	100	3	50	5,0	.
England, London	17	65	15	71	2,7	11,8
Frankrike, Paris	14	79	10	43	4,2	.
Italien, Milano	4	100	3	75	5,2	.
Italien, Modena	2	50	2	100	4,6	.
Portugal, Lissabon	7	100	4	29	1,0	.
Ryssland, Moskva	8	75	6	75	3,6	.
Schweiz, Geneve	8	88	7	38	4,3	.
Spanien, Fuengirola	22	73	22	86	2,7	2,5
Spanien, Las Palmas	4	75	3	50	2,1	.
Spanien, Madrid	19	68	14	37	3,9	5,5
Spanien, Palma de Mallorca	10	70	5	30	3,4	.
Tyskland, Berlin	8	75	5	50	4,0	.
Tyskland, Hamburg	5	100	5	80	3,4	.
Österrike, Wien	9	89	7	44	4,1	.
Europa	181	77	148	60	3,0	4,0
Bangladesh, Dhaka	8	63	7	63	7,5	.
Kina, Beijing	8	88	8	75	5,1	.
Laos, Vientiane	3	67	3	100	2,9	.
Saudi-Arabien, Abha	5	80	2	80	5,0	.
Saudi-Arabien, Jeddah	6	67	2	33	6,6	.
Saudi-Arabien, Riyadh	17	88	9	59	4,3	.
Asien	47	79	31	64	4,9	.
Angola, Luanda	4	75	2	50	5,8	.
Centralafr. Republ., Berberati	4	50	1	50	13,4	.
Etiopien, Addis Abeba	5	80	5	100	2,8	.
Kenya, Nairobi	13	38	10	46	2,3	7,5
Mocambique, Maputo	16	75	13	38	3,9	.
Tanzania, Dar es Salaam	6	67	5	33	4,1	.
Tanzania, Nzega	5	40	5	100	3,7	.
Afrika	53	60	41	53	3,7	7,5
Brasilien, Sao Paulo	3	100	2	33	6,0	.
Colombia, Urrá	5	40	3	40	9,3	.
Nicaragua, Managua	7	57	3	43	5,3	.
Amerika	15	60	8	40	6,7	.
Samtliga skolor	296	74	228	58	3,5	4,3

1. Hur många av samtliga lärare som tjänstgjorde vid de svenska utlandsskolorna i Spanien var män?

A 6
B 16
C 29
D 39
E 55

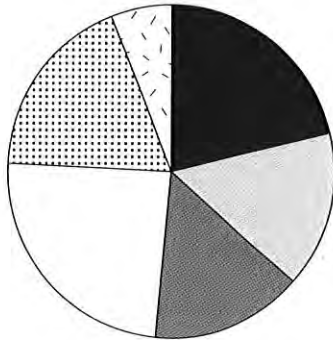
2. Hur stor sammanlagd andel av lärarna i de svenska utlandsskolorna tjänstgjorde i Asien och Amerika?

A 10 procent
B 20 procent
C 35 procent
D 50 procent
E 65 procent

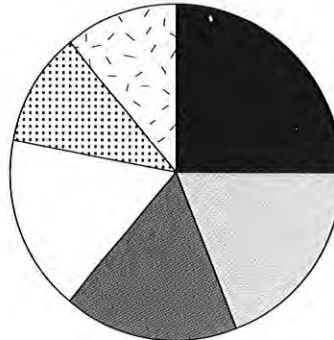
NACK- OCH SKALLSKADOR VID TRAFIKOLYCKOR

Diagrammen nedan bygger på data från olycksfallsregistret över personer mellan 15 och 65 år som sökte vård för mindre eller måttliga nack- och skallskador vid två akutmottagningar i Sverige under perioden 1 juli 1988–30 juni 1990. Dessa data låg senare till grund för en studie som syftade till att undersöka nack- och skallskadors uppkomst i samband med trafikolyckor.

Kvinnor

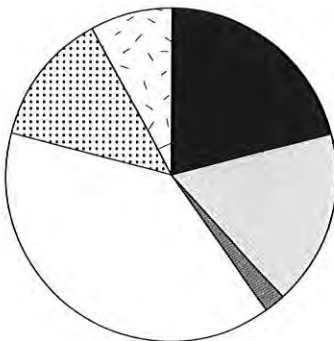
Män

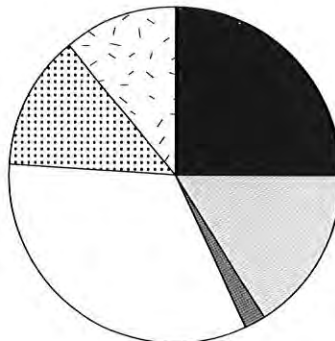
Nackskador och skallskador, eller en kombination av dessa, som drabbat 446 kvinnor och 495 män. Procentuell fördelning på olyckstyper.

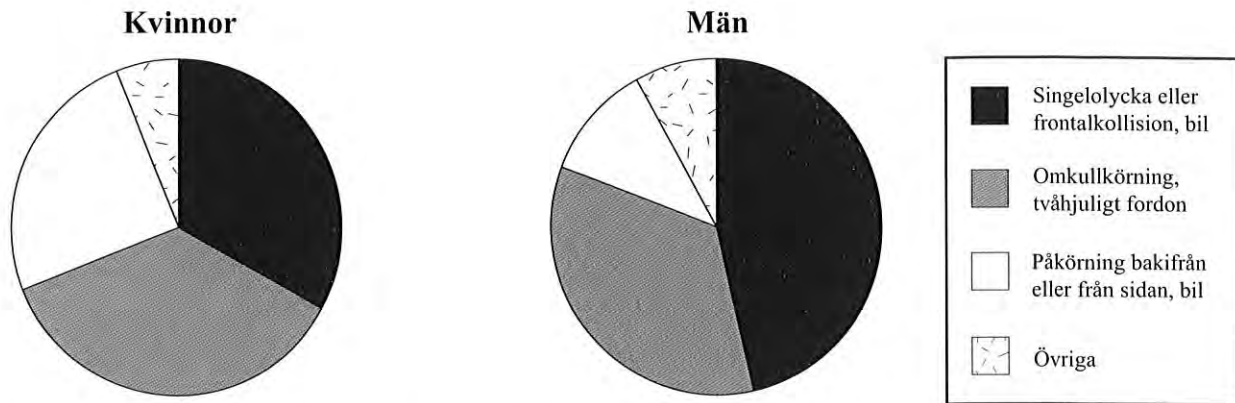
Kvinnor

Män

Enbart nackskador som drabbat 260 kvinnor och 257 män. Procentuell fördelning på olyckstyper.

Enbart skullskador som drabbat 166 kvinnor och 193 män. Procentuell fördelning på olyckstyper.

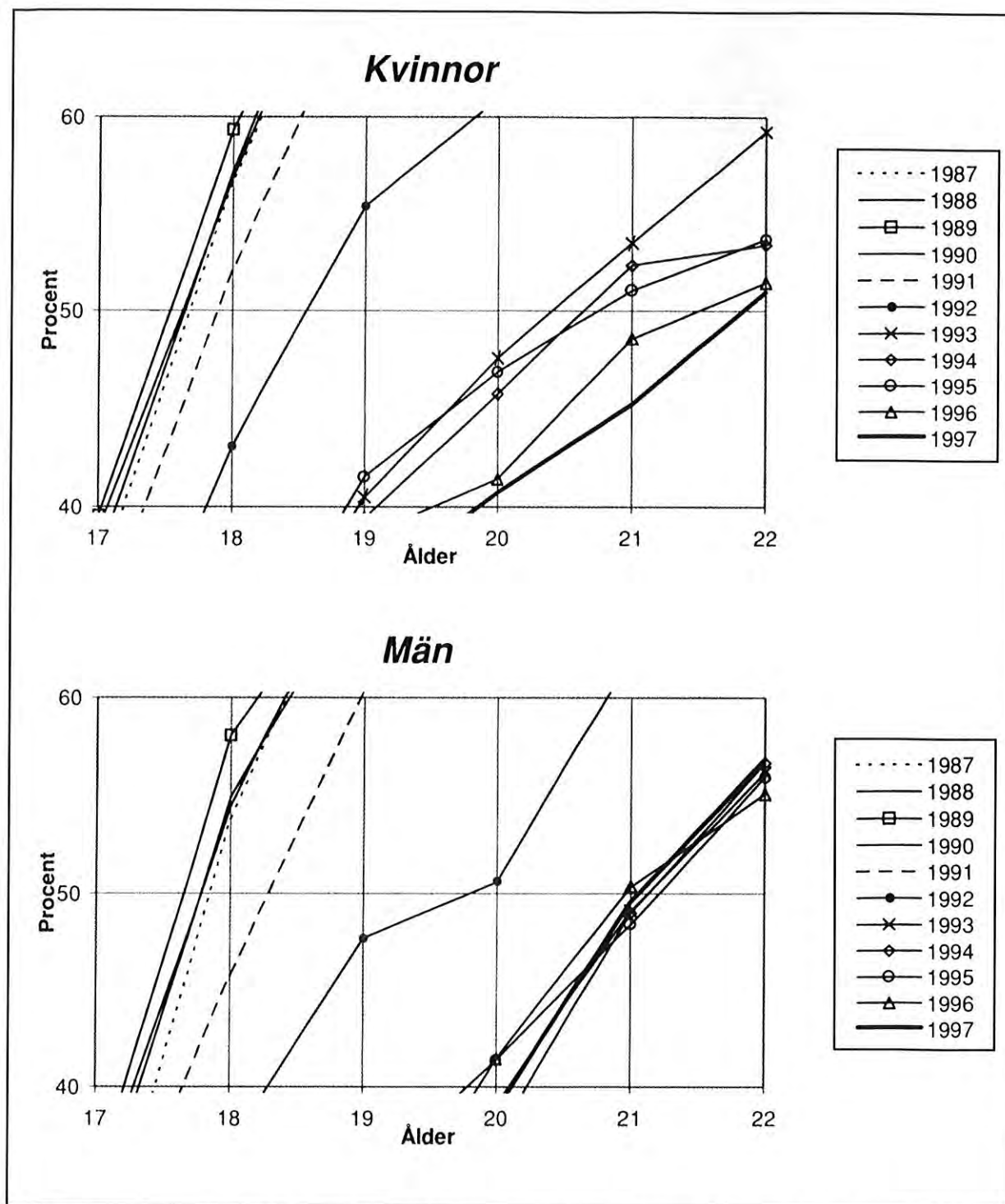
3. Hur många kvinnor respektive män drabbades av kombinerade nack- och skullskador?

- A 7 kvinnor och 45 män
- B 20 kvinnor och 4 män
- C 20 kvinnor och 45 män
- D 69 kvinnor och 4 män
- E 69 kvinnor och 39 män

4. Hur många av de män som drabbades av enbart nackskador hade fått dessa skador till följd av frontalkollision med bil?

- A 16
- B 28
- C 42
- D 64
- E 96

UNGA KVINNOR OCH MÄN PÅ ARBETSMARKNADEN

Andelen sysselsatta på arbetsmarknaden bland kvinnor och män i åldern 17–22 år åren 1987–1997.

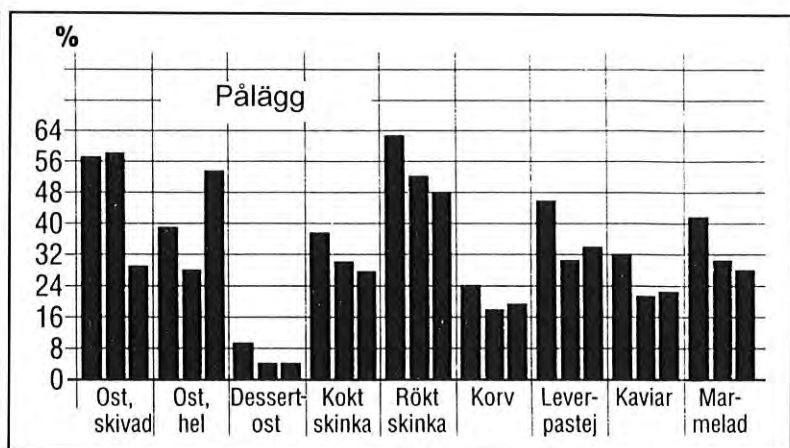
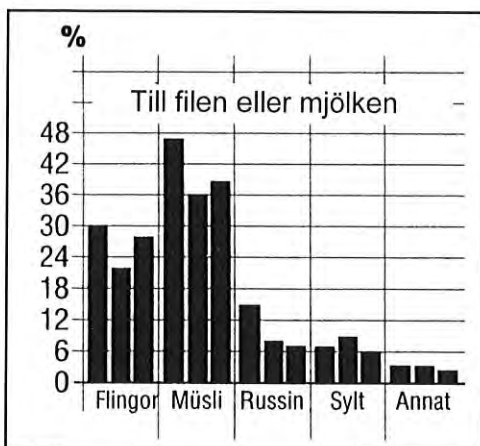
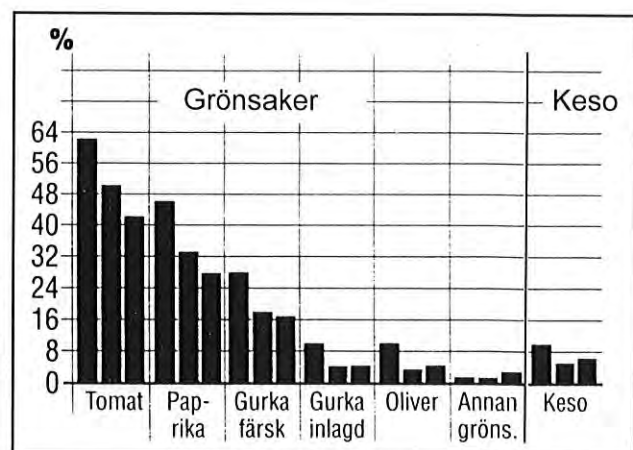
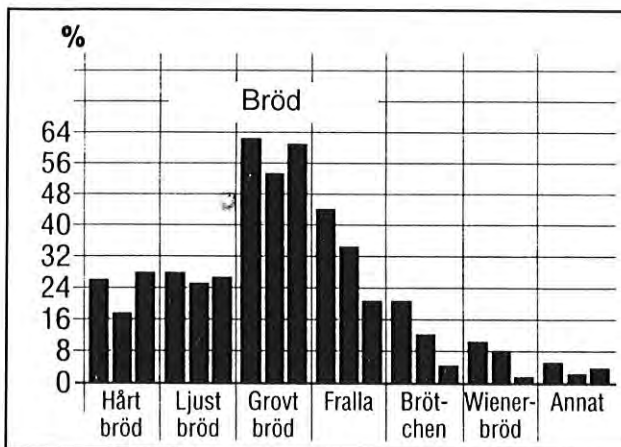
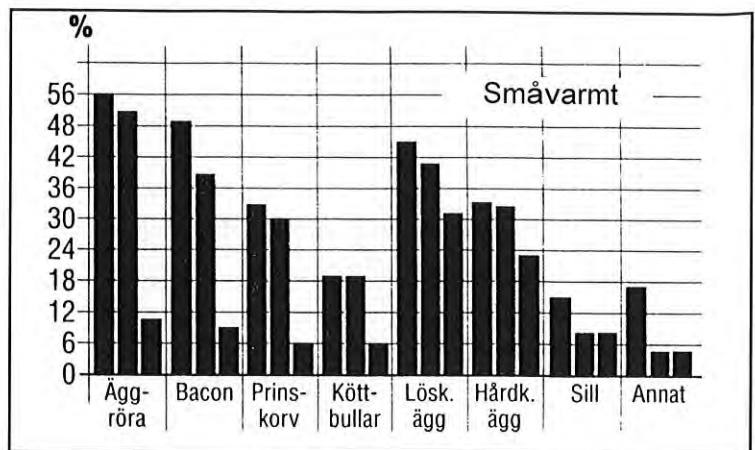
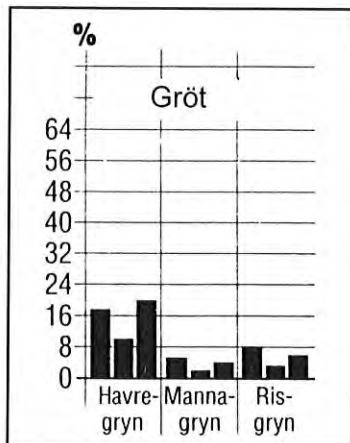
5. Vilket av följande påståenden är korrekt?

- A En större andel av de 18-åriga männen var sysselsatta 1991 jämfört med 1989.
- B En mindre andel av de 18-åriga kvinnorna var sysselsatta 1992 jämfört med 1991.
- C En större andel av de 19-åriga männen var sysselsatta 1992 jämfört med de 19-åriga kvinnorna samma år.
- D En mindre andel av de 20-åriga kvinnorna var sysselsatta 1995 jämfört med 1994.
- E En större andel av de 21-åriga kvinnorna var sysselsatta 1997 jämfört med 1996.

6. Hur stor är skillnaden mellan andelen sysselsatta 19-åriga kvinnor år 1992 och 1995 respektive mellan andelen sysselsatta 20-åriga kvinnor år 1993 och 1996?

- A 2 respektive 6 procentenheter
- B 6 respektive 2 procentenheter
- C 6 respektive 14 procentenheter
- D 14 respektive 2 procentenheter
- E 14 respektive 6 procentenheter

AFFÄRSRESENÄRERS FRUKOSTVANOR

Diagrammen redovisar andelen affärsresenärer i Sverige som år 2000 uppgav att de ville ha respektive livsmedel på hotellfrukostbordet, att de ätit det vid senaste hotellbesöket samt att de åt det till frukost hemma. Procent.

7. **Vilket av följande livsmedel avses?**

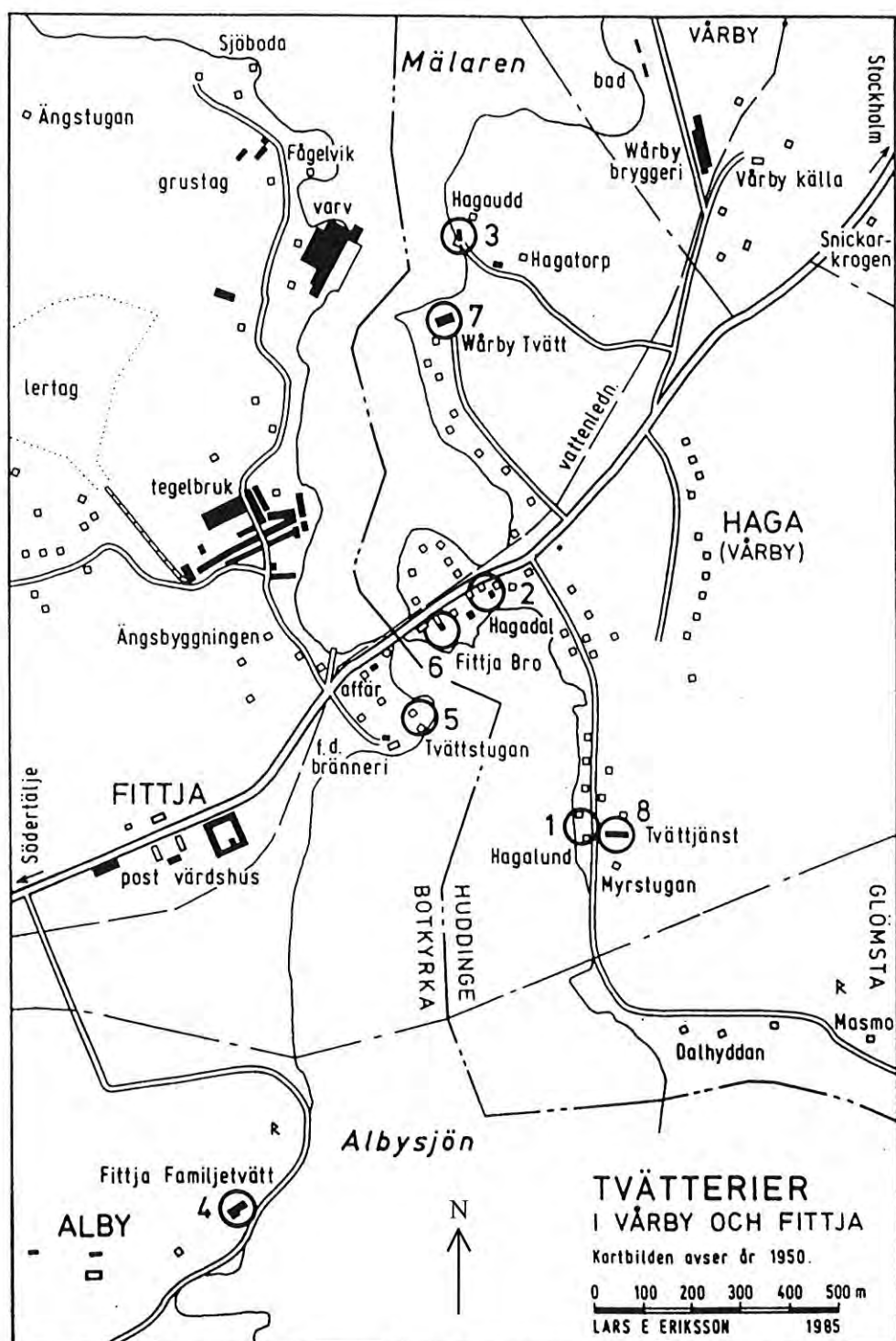
En tredjedel av affärsresenärerna åt det vid sitt senaste hotellbesök, medan bara en femtedel av dem åt det till frukost hemma.

- A Fralla
- B Paprika
- C Kokt skinka
- D Leverpastej
- E Kaviar

8. **Vilket livsmedel åt störst andel av affärsresenärerna vid sitt senaste hotellbesök respektive till frukost hemma?**

- A Grovt bröd respektive tomat
- B Grovt bröd respektive rökt skinka
- C Ost, skivad respektive grovt bröd
- D Ost, skivad respektive rökt skinka
- E Rökt skinka respektive grovt bröd

TVÄTTERIER I VÅRBY OCH FITTJA 1950

Tvätterier i Vårby och Fittja år 1950. Tvätterierna är markerade med ringar.

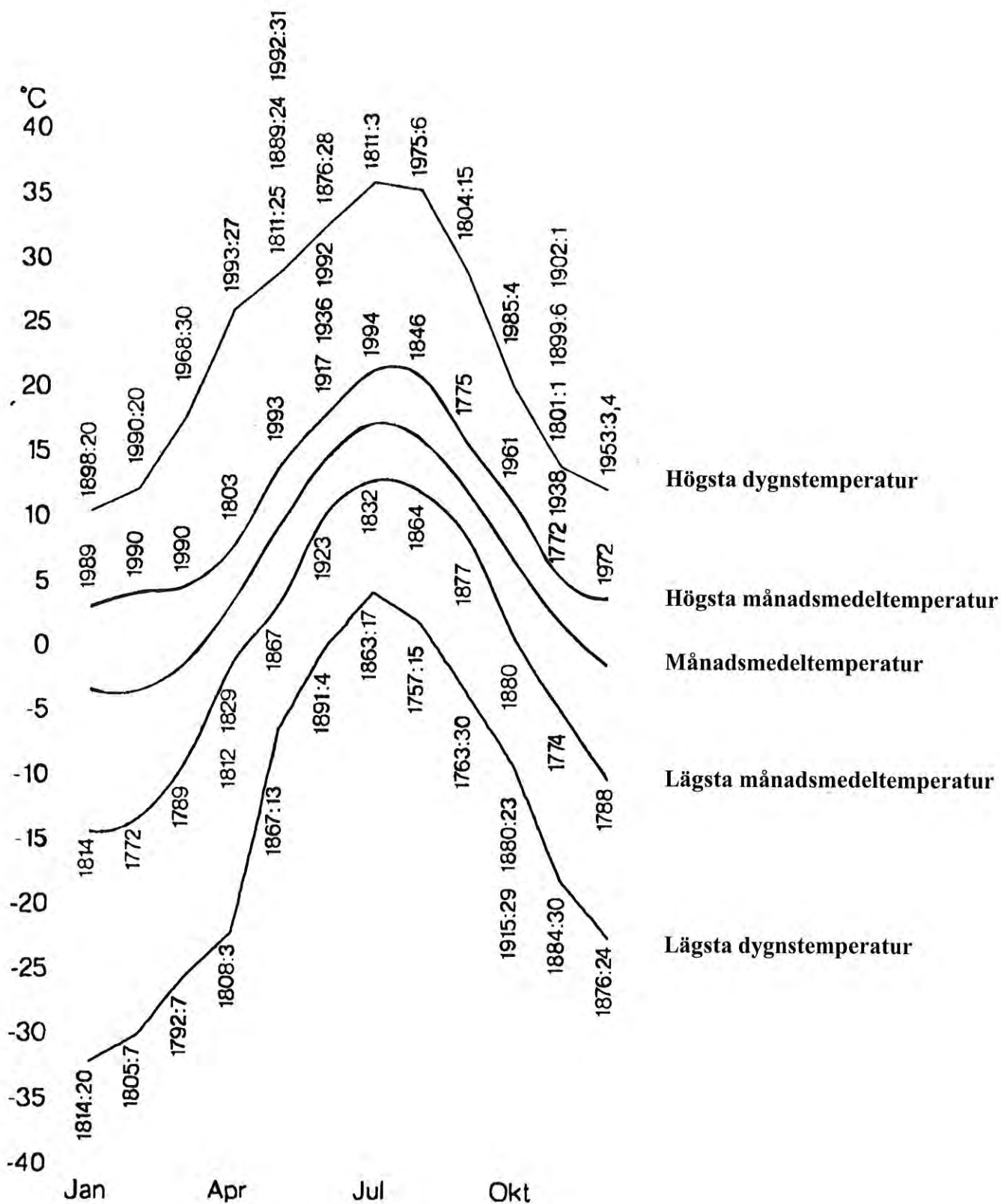
9. Hur långt är det från Wårby bryggeri till Sjöboda, om man följer vägen som går förbi tvätteriet Hagadal och tegelbruket och fortsätter fram till vägens slut sydväst om Sjöboda?

A 1 km
B 2 km
C 3 km
D 10 km
E 20 km

10. Vilken area har den del av lertaget som syns på kartan?

A 700 m²
B 3 000 m²
C 7 000 m²
D 30 000 m²
E 70 000 m²

TEMPERATURREKORD I STOCKHOLM 1756–1994

Månadsmedeltemperatur, högsta och lägsta månadsmedeltemperatur samt högsta och lägsta uppmätta dygnstemperatur i Stockholm för var och en av årets månader under perioden 1756–1994. För högsta och lägsta månadsmedeltemperatur anges år. För högsta och lägsta dygnstemperatur anges både år och datum.

11. Vilket år inföll den decembermånad som hade den högsta medeltemperaturen?

- A 1788
- B 1811
- C 1953
- D 1972
- E 1994

12. Hur stor är skillnaden mellan högsta och lägsta uppmätta dygns-temperatur för den månad där denna skillnad är som störst?

- A 17°C
- B 26°C
- C 32°C
- D 49°C
- E 68°C

KULTURMILJÖER OCH KULTURMINNEN

Antal fornlämningslokaler, byggnadsminnen och riksintresseområden 1992. Länsvis fördelning.

Län	Fornlämningar	Fornlämningslokaler	Därav ruiner	Byggnadsminnen	Riksintresseområden
Stockholms	101 435	10 350	10	89	105
Uppsala	74 137	10 940	28	19	63
Södermanlands	66 677	8 371	20	35	57
Östergötlands	50 874	10 280	36	100	90
Jönköpings	21 337	5 696	8	63	88
Kronobergs	12 969	2 265	6	15	34
Kalmar	29 776	8 319	16	110	99
Gotlands	43 893	8 228	44	75	137
Blekinge	3 221	1 369	4	49	21
Kristianstads	6 405	3 009	16	36	35
Malmöhus	7 680	5 322	13	64	63
Hallands	11 845	5 245	8	24	42
Göteborgs och Bohus	19 633	13 945	16	71	70
Älvsborgs	28 774	9 339	24	46	73
Skaraborgs	24 601	8 582	7	37	50
Värmlands	6 780	4 597	3	58	40
Örebro	7 699	1 713	3	9	52
Västmanlands	21 991	6 122	9	30	31
Kopparbergs	3 849	3 673	11	41	141
Gävleborgs	8 698	3 196	19	50	80
Västernorrlands	8 341	4 688	15	32	61
Jämtlands	14 396	4 755	8	42	59
Västerbottens	7 881	2 766	-	56	54
Norrbottnens	5 193	3 355	-	10	75
Summa	588 085	146 125	324	1 161	1 620

Antal fornlämningslokaler och fornlämningslokaler 1997. Länsvis fördelning.

Län	Antal fornlämningslokaler	Antal fornlämningslokaler
Stockholms	101 434	10 294
Uppsala	80 906	11 699
Södermanlands	66 677	8 371
Östergötlands	50 874	10 240
Jönköpings	22 100	5 696
Kronobergs	13 405	2 361
Kalmar	29 550	8 024
Gotlands	44 212	8 228
Blekinge	3 221	1 369
Skåne ¹	21 304	9 586
Hallands	11 845	5 254
Göteborgs och Bohus	24 364	13 086
Älvsborgs	29 141	9 825
Skaraborgs	24 601	8 582
Värmlands	12 956	5 668
Örebro	7 719	1 733
Västmanlands	22 875	6 154
Dalarnas ²	9 271	4 483
Gävleborgs	8 698	3 196
Västernorrlands	13 587	5 807
Jämtlands	18 558	5 220
Västerbottens	9 589	2 996
Norrbottnens	13 310	4 472
Summa	640 197	152 344

¹ Skåne län bildades 1/1 1997 genom en sammanslagning av Kristianstads län och Malmöhus län.

² Kopparbergs län namnändrades 1/1 1997 till Dalarnas län.

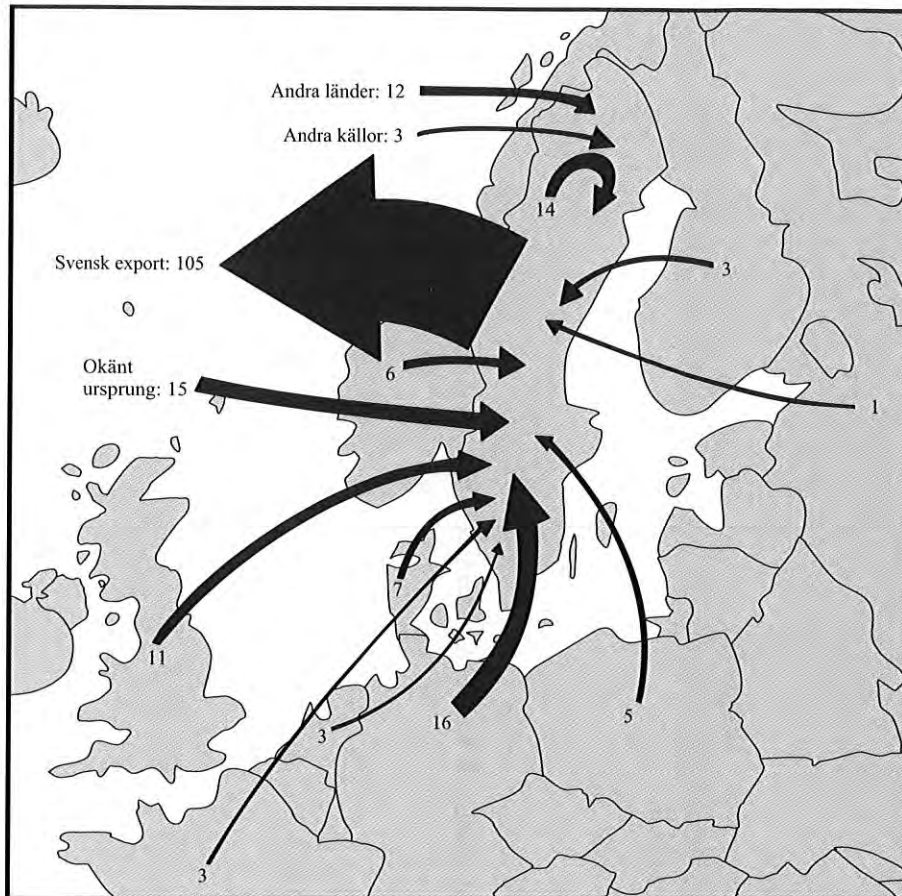
13. Vilket län hade minst antal fornlämnningar per fornlämningslokal 1992 respektive 1997?

- A Blekinge län båda åren
- B Göteborgs och Bohus län båda åren
- C Kopparbergs län respektive Göteborgs och Bohus län
- D Kopparbergs län respektive Norrbottens län
- E Norrbottens län respektive Dalarnas län

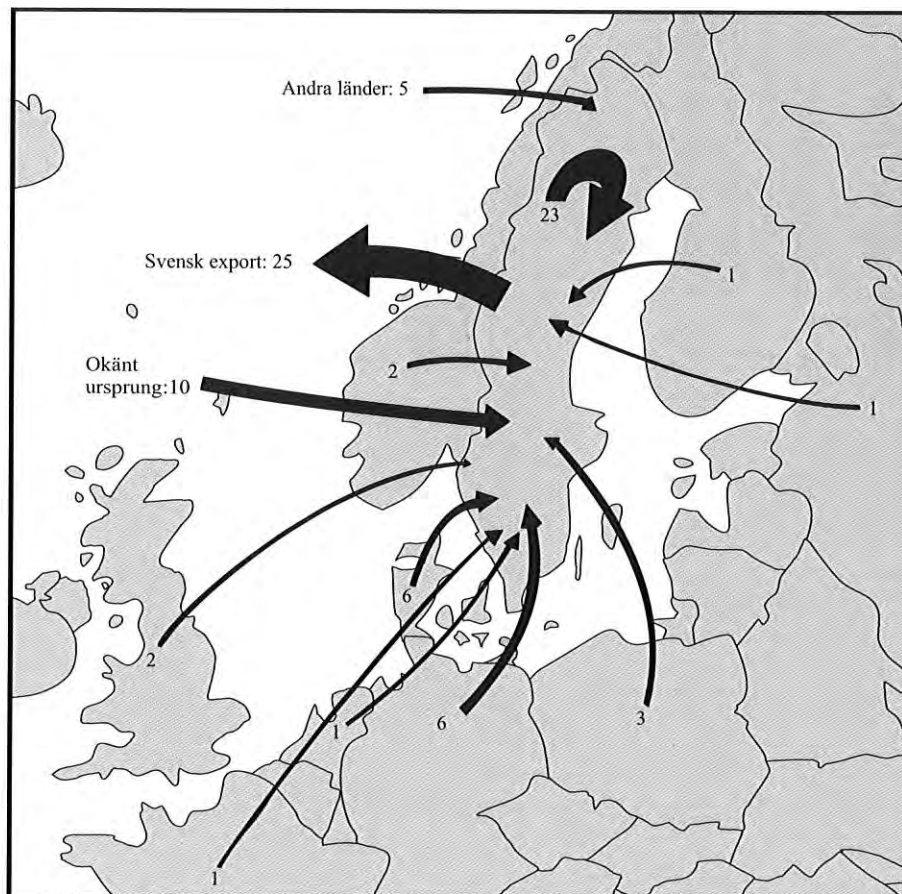
14. Hur mycket större var antalet fornlämnningar i Västernorrlands län 1997 jämfört med 1992?

- A 20 procent
- B 40 procent
- C 50 procent
- D 60 procent
- E 80 procent

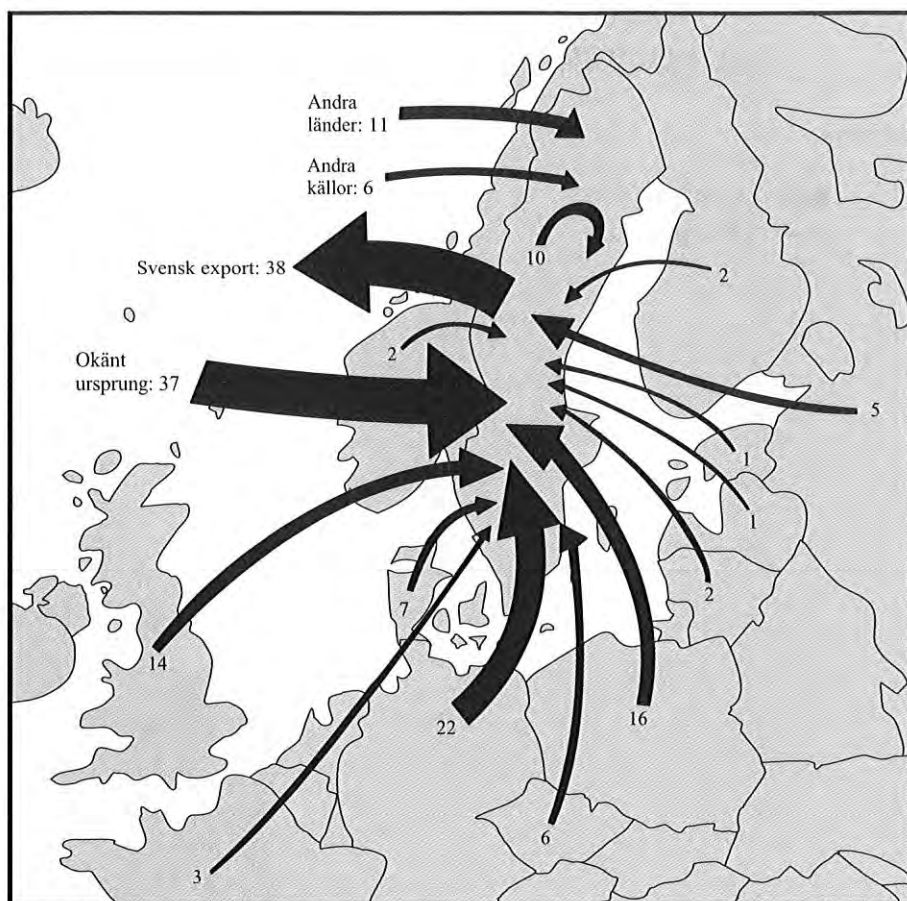
UTSLÄPP OCH NEDFALL AV KVÄVE OCH SVAVEL

Transport av oxiderat kväve till och från Sverige 1994-95. Tusental ton per år.

Transport av reducerat kväve till och från Sverige 1994-95. Tusental ton per år.

Transport av svavel till och från Sverige 1994–95. Tusental ton per år.

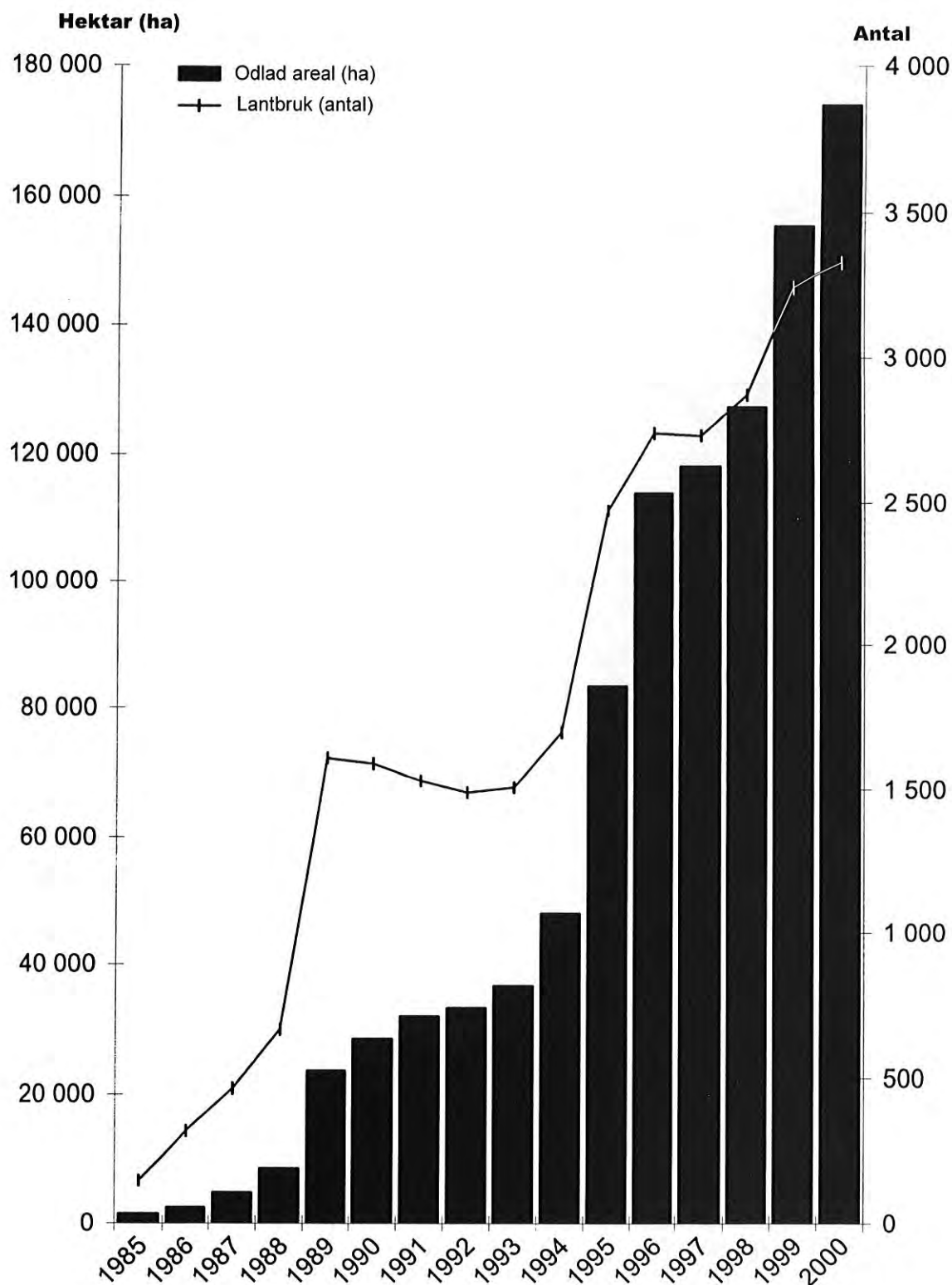
15. Hur mycket kväve från Norge, Danmark och Finland föll sammanlagt ned i Sverige?

- A 9 000 ton per år
- B 11 000 ton per år
- C 16 000 ton per år
- D 25 000 ton per år
- E 36 000 ton per år

16. Hur stor andel av det svenska svavelutsläppet föll ned i Sverige?

- A 10 procent
- B 14 procent
- C 21 procent
- D 26 procent
- E 32 procent

KRAV-KONTROLLERADE EKOLOGISKA LANTBRUK 1985–2000

Ekologiskt odlad areal i hektar (staplar) samt antal ekologiska lantbruk (kurva) som KRAV-kontrollerats i Sverige 1985–2000.

KRAV är en kontrollförening för ekologisk produktion som bildades 1985 för att skapa en trovärdig märkning av ekologiska livsmedel. Om en produkt godkänns får den ett KRAV-märke. Märket innebär bl.a. att produktionen sker utan kemiska bekämpningsmedel och utan konstgödsel, att husdjur behandlas väl och får vistas ute i det fria och att inga genmodifierade organismer förekommer i produktionen.

17. Hur många ekologiska lantbruk KRAV-kontrollerades 1993 respektive 1999?

- A 800 respektive 3 450
- B 1 500 respektive 3 250
- C 3 450 respektive 1 500
- D 38 000 respektive 165 000
- E 67 000 respektive 145 000

18. Hur stor var den ekologiskt odlade arealen i genomsnitt per lantbruk som KRAV-kontrollerades år 2000?

- A 22 hektar
- B 32 hektar
- C 42 hektar
- D 52 hektar
- E 62 hektar

HOTADE ARTER I SVERIGE

Totalt antal rödlistade arter inom olika organismgrupper i Sverige år 2000 fördelade på rödlistekategorier.

Organismgrupper	Rödlistekategorier						Rödlistade (DD, RE, CR, EN, VU, NT)
	DD	RE	CR	EN	VU	NT	Totalt antal arter
Kärlväxter <i>Tracheophyta</i>	13	30	58	111	157	136	505
Mossor <i>Bryophyta</i>	38	21	15	20	69	75	238
Svampar <i>Fungi</i>	92	7	36	76	142	256	609
Lavar <i>Lichenes</i>	38	17	30	56	61	52	254
Kransalger <i>Charophyta</i>	1	1	5	6	5	3	21
Däggdjur <i>Mammalia</i>	3	2	2	6	7	3	23
Fåglar <i>Aves</i>	4	8	6	8	33	29	88
Kräl- och groddjur <i>Reptilia & Amphibia</i>	–	–	1	3	5	3	12
Fiskar <i>Pisces</i>	12	1	3	3	7	7	33
Steklar <i>Hymenoptera</i>	37	24	4	16	45	59	185
Fjärilar <i>Lepidoptera</i>	35	15	28	41	103	216	438
Tvåvingar <i>Diptera</i>	26	27	5	22	46	46	172
Skalbaggar <i>Coleoptera</i>	79	98	73	154	316	403	1 123
Halvvingar <i>Hemiptera</i>	2	–	2	19	23	11	57
Hopprätvingar <i>Orthoptera</i>	1	–	–	2	3	3	9
Sländor <i>Neuroptera</i> , <i>Raphidioptera</i> , <i>Trichoptera</i> , <i>Plecoptera</i> , <i>Odonata</i> , <i>Ephemeroptera</i>	19	2	1	4	12	15	53
Mångfotingar <i>Myriapoda</i>	6	–	–	–	2	–	8
Spindeldjur <i>Arachnida</i>	38	3	2	2	15	11	71
Kräftdjur <i>Crustacea</i>	32	–	–	3	9	6	50
Mollusker <i>Mollusca</i>	63	2	8	13	37	20	143
Tagghudingar <i>Echinodermata</i>	12	–	–	5	7	2	26
Iglar och planarier <i>Hirudinea & Tricladida</i>	1	–	–	–	–	1	2
Samtliga	552	258	279	570	1 104	1 357	4 120

Rödlistekategorier fr.o.m 2000-05-10.

Kunskapsbrist (DD, Data Deficient): Till denna kategori förs arter om vars utbredning och/eller populationsstatus man inte har tillräckliga kunskaper för att göra vare sig en direkt eller indirekt bedömning av utdöenderisken. Enligt tillämpningsreglerna bör det dock finnas misstankar om att arten kan vara hotad eller t.o.m. försvunnen.

Försvunnen (RE, Regionally Extinct): En art är *Försvunnen* när det är ställt utom rimligt tvivel att den sista individen som är potentiellt kapabel till reproduktion inom landet (regionen) har dött eller försvunnit från landet (regionen).

Akut hotad (CR, Critically Endangered): En art tillhör kategorin *Akut hotad* när den löper en extremt stor risk att dö ut i vilt tillstånd inom en mycket nära framtid.

Starkt hotad (EN, Endangered): En art tillhör kategorin *Starkt hotad* om den inte uppfyller något av kriterierna för *Akut hotad*, men ändå löper mycket stor risk att dö ut i vilt tillstånd inom en nära framtid.

Sårbar (VU, Vulnerable): En art tillhör kategorin *Sårbar* om den inte uppfyller något av kriterierna för vare sig *Akut hotad* eller *Starkt hotad*, men löper stor risk att dö ut i vilt tillstånd i ett medellångt tidsperspektiv.

Missgynnad (NT, Near Threatened): En art tillhör kategorin *Missgynnad* om den inte uppfyller något av kriterierna för vare sig *Akut hotad*, *Starkt hotad* eller *Sårbar*, men är nära att uppfylla kriterierna för *Sårbar*.

19. Hur stora andelar av de rödlistade kärlväxterarterna återfanns i de tre kategorierna nedan?

	<u>EN</u>	<u>VU</u>	<u>NT</u>
A	10 %	20 %	35 %
B	10 %	30 %	25 %
C	20 %	10 %	30 %
D	20 %	20 %	35 %
E	20 %	30 %	25 %

20. Studera hur de rödlistade arterna inom respektive organismgrupp fördelade sig på de olika rödlistekategorierna. **Vilken organismgrupp hade, av sitt totala antal rödlistade arter, den största andelen försvunna respektive akut hotade arter?**

- A Tvåvingar respektive kärlväxter
- B Tvåvingar respektive kransalger
- C Tvåvingar respektive skalbaggar
- D Skalbaggar respektive kransalger
- E Skalbaggar respektive skalbaggar

BLANKSIDA. INGÅR EJ I PROVET.

BLANKSIDA. INGÅR EJ I PROVET.

BLANKSIDA. INGÅR EJ I PROVET.

Högskoleprovet[©]

Svarshäfte nr.

BLOCK 5

DELPROV 9 LÄS c

Anvisningar

Provet innehåller 20 uppgifter

Provet består av fem texter från olika ämnesområden. Texterna är skrivna av olika författare och är ibland bearbetade för att passa in i provet.

Till varje text hör fyra uppgifter. Varje uppgift består av en fråga med fyra svarsförslag. Ett av dessa är rätt.

Ibland kan du klart se att ett av svarsförslagen är rätt och de andra fel. Ibland verkar först flera svar mer eller mindre rimliga. Då måste du, genom att jämföra de olika svarsförslagen, välja ut det som med stöd av texten **bäst** besvarar frågan.

Observera att du ska lösa uppgifterna med ledning av den information som ges i respektive text.

Alla svar ska föras in i svarshäftet. Det ska ske **inom** provtiden.

MARKERA TYDLIGT!

Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller **5 texter** och **20 uppgifter**.

PROVTID: 50 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

KÖRSÅNG

Ett väsentligt inslag i den offentliga musikkulturen under artonhundratalet var den s.k. studentsången, det vill säga den manskörverksamhet som först förknippades med universiteten i Uppsala och Lund och som sedermera spreds till andra utbildningsinstitutioner men även till sångarföreningar och bildningsförbund. Därmed kom sång som socialt fenomen att förändras. Det kan hävdas att allmänt förekommande gemensam sång – folkmusik i egentlig mening – under lång tid utgjordes av psalmsång, det vill säga det var företrädesvis psalmer som utgjorde en gemensam sångskatt som de allra flesta kunde. Men under artonhundratalet växte också studentsången fram som en verksamhet, till form och innehåll skild från den kyrkliga musiken, och den kom att få stor betydelse för sång i andra sammanhang. Den kyrkliga och enstämmiga sångens primat hotas således av den framväxande körsången. Jag ska här erinra om hur körsången under artonhundratalets senare delar kom att utgöra både en estetisk och social kategori.

Förutom genom studentkonserter spreds denna musik också med de sångarfärder som körerna företog såväl utomlands som runtom i Sverige. Dessutom gavs en stor del av repertoaren ut i såväl not- som textantologier. Vidare kom många av studenterna i Uppsala att efter avslutade studier bli ämbetsmän i Stockholm. Med sig till huvudstaden tog de sitt körintresse, som ledde till att även Stockholm blev en körstad.

Flerstämmig manssång fanns före 1840-talet, förutom i studentkörerna i Uppsala och Lund, främst inom ordnar, regementen och musiksällskap. Bland dessa kan nämnas Par Bricole i Stockholm och Göteborg, och Harmoniska Sällskapet i Stockholm. Med tiden tilltog intresset för körsång, och under 1840- och 50-talet bildades ett antal allmänna sångföreningar runtom i landet.

Senare under artonhundratalet förändrades intresset för körsång i mer patriotisk riktning. Frivilliga skarpskytteföreningar inrättade på många håll köravdelningar. Likaså växte körverksamheten inom det som sedermera blev de stora folkrörelserna: arbetarrörelsen, väckelserörelsen och nykterhetsrörelsen. Inom dessa kretsar blev vanligt att den patriotiska textrepertoaren bildade vad som kallats *architext* inom folkrörelserna. Med detta menas att heroiska eller fosterländska sånger, som grasserade i manskörssammanhang, stöptes om eller parodierades så att textinnehållet blev det rakt motsatta. Även om sångverksamheten i dessa sammanhang inte imiterade studentsången, kan man ändå peka på ett tydligt inflytande från de traditionella akademiska kretsarna i Lund och Uppsala.

Jag vill framhålla två poänger beträffande studentsången. För det första innebar studentsången att det offentliga musiklivet förändrades, inom universitetsvärlden men också på många andra håll i artonhundratalets samhälle. Sång som allmän musikverksamhet handlade inte längre bara om kyrkans musik, utan kunde ges helt andra konnotationer. Inte minst förknippades den allmänna sången i sångföreningar ofta med en gryende nationalism, men också med natur-

svärmeri och vurm för folkvisor. Den gemensamma sången blir ett slags offentlig sekulariserad kulturell arena, där samhörighet och engagemang för en sak kunde manifesteras.

För det andra bidrog studentsångarna mycket till att direkt påverka läroverkens musikliv. Dels genom att de kom att utgöra en förebild för hur det akademiska livet levdes, dit ju många läroverkselever sökte sig efter mogenhetsexamen, och dels genom att många av läroverkens musiklärare var direkt involverade i lokala musiksällskap och andra sammanslutningar där manskörsång var flitigt förekommande. På det sättet kom läroverken att bli ett slags plantskola för universitetens musikliv.

För att bättre förstå de musikpedagogiska strider som förekom kring sekelskiftet ska vi här uppmärksamma den spänning som växte fram mellan förespråkarna för flerstämmig sång, till vilka studentsångarna och deras anförare otvetydigt kan räknas, och de som förfäktade unison sång som grunden för folklig gemensam sång. Folkhögskolans grundande 1868 har angivits som startpunkten för den unisona sången i Sverige. Idén om den unisona sången kan vi se som en plädering för en sångform som var mer "folklig" och lättillgänglig än den flerstämmiga sången, vilken krävde mer övning och skicklighet. Dessutom skulle den unisona sången kunna vara ett utmärkt medel att åstadkomma både moralisk och fysisk hälsa, enligt somliga debattörer. Den moraliska hälsan skulle stärkas av att folkvisor och fosterländska sånger sjöngs, medan den fysiska hälsan skulle befrämmas av att befolkningen lärde sig inte bara sjunga utan även andas och tonbilda på ett sätt som skulle stärka kroppen.

Framväxten av den unisona sången kan alltså till viss del ses som en reaktion mot den "konstfullhet" som den flerstämmiga (läs fyrstämmiga) sången, med rötter i de akademiska miljöerna i Lund och Uppsala, uppvisade. Detta förhållande var inte bara ett estetiskt ställningstagande, utan även ett socialt. I pläderingarna för den unisona sången betonades ofta enkelheten och naturligheten som goda kvaliteter vilka borde komma alla till del. Detta innebar i sin tur ett avståndstagande både från kvartettsången som den allena saliggörande sångformen, men även från vurmen för det akademiska livet som sådant.

Men frågan om unison eller flerstämmig sång var alltså inte bara en estetisk fråga. Vissa forskare menar att den unisona sången uppfattades inte bara som en symbol för utan även som en bärare av enhetlighet och samhörighet. Unison sång blev därför ett viktigt inslag i folkrörelsernas musikverksamhet, inte minst inom frikyrkan. Och i denna förkärlek för den unisona sången, som innebar en gemensam kollektiv manifestation av *ett* sjungande subjekt, ligger också implicit ett avståndstagande från den akademiska sångens inneboende karaktär av konstfullhet och elitism. Denna distinktion i sin tur bottnar i två skilda musikbildningsideal, där populärestetiken innebar att alla ska ses som bärare av (slumrande) musikaliska anlag som gick att väcka. Alla kunde således lockas att sjunga, och den uni-

sona sången var det medium genom vilket individens inre boende förmåga bäst kom till uttryck. Mot denna syn står en instrumentell bildningssyn, som kan beskrivas som att musikalisk uttrycksförmåga och framför allt skaparförmåga är få förunnat, och den klassiska musikpedagogiken har som syfte att identifiera talangerna och låta dem utvecklas. Men för de övriga gällde att lära sig njuta av musik, kanske att förstå den.

Jonas Gustafsson

primat = dominerande ställning

Uppgifter till texten KÖRSÅNG

1. På vilket sätt utövade studentsången, enligt textförfattaren, inflytande på folkrörelsernas körverksamhet? A Fosterländska sånger togs upp, efterliknades och omtolkades av folkrörelsernas körer. B De akademiska körerna blev förebilder för folkrörelserna vad gällde den unisona sången. C Den patriotiska traditionen fick indirekt folkrörelsesången att markera avstånd till kyrkan. D Nationalistiska texter imiterades lika flitigt inom folkrörelserna som bland studenterna.	3. Textförfattaren beskriver sekelskiftets strid mellan den unisona och den flerstämmiga sången. Vilka var de huvudsakliga motpolerna i denna konflikt? A Den traditionella kyrkosången och folkrörelsesången. B Folkrörelsesången och studentsången. C Studentsången och den patriotiska sången. D Den patriotiska sången och den traditionella kyrkosången.
2. Vad, förutom att vara ett musikaliskt nöje, utgjorde den unisona sången för sina utövare? A En skolning i en allsidig musikuppfattning. B En symbol för frihetssträvanden. C Ett ställningstagande för frikyrkligheten. D En markering av den egna sociala gemenskapen.	4. Hur bör man enligt texten i första hand betrakta studentsången? A Som ett resultat av ett förändrat musikklimat. B Som en kompromiss mellan dåtida musikgenrer. C Som ett fenomen som omformade samhällets musikliv. D Som ett kortlivat och socialt isolerat musikexperiment.

FORTSÄTT PÅ NÄSTA SIDA

DEN TÄNKANDE KROPPEN

Om västerländsk kultur dominerats av texten som en underförstådd förutsättning ser vi idag ett radikalt paradigmskifte. Tidigare har man frågat efter betydelser, meningar men inte efter själva händelsekaraktären. Nu har världen blivit ett uppträdande. Med teatern som modell skiftar fokus från stora meningssammanhang till produktion och reception av uttryck. Kroppen hamnar i centrum för vår uppmärksamhet. I brist på upplevd realitet har kroppen vuxit fram som den främsta arenan där man kan styra sig till verklighet. Och det handlar inte bara om medvetna processer.

Undersökningar visar att 70–80 procent av dem som söker till husläkarmottagningar för olika besvär också har en psykosomatisk problematik. Det kan inte vara en tillfällighet. Diagnoser som fibromyalgi, elöverkänslighet och trötthetssyndrom diskuteras alltmer. Hur ska det förstås? Finns här en parallell till det slutande 1800-talets hysteri? Denna sjukdom drabbade ju först och främst kvinnor som på grund av den hämmande sociala strukturen hindrades i sin emotionella och intellektuella utveckling.

Frågorna kring interaktionen mellan soma och psyke, mellan patient och läkare, har utan tvekan högsta aktualitet. Svårigheten ligger i att översätta symptom, handlingar och kroppsliga tecken till verbalt språk. Men däri ligger enligt Irène Matthis också psykoanalysens stora utmaning. I sin avhandling *Den tänkande kroppen* (1997) diskuterar hon psykoanalysens möjligheter till medvetandegörande, bearbetning och kommunikation.

Avhandlingen är ett teoretiskt arbete som grundar sig på en kritisk och tolkande omläsning av Sigmund Freuds och Josef Breuers *Studier i hysteri* från 1895. Med ett enkelt men effektivt grepp blixtbelyser Matthis vår egen tid genom att undersöka mer än hundra år gamla fallbeskrivningar. Det är ett arbete som, inte bara genom sitt föredömligt klara språk och sin intellektuella stringens utan också genom sin levda erfarenhet och sitt engagemang, lyfter till en i alla avseenden viktig bok. Lika angelägen för lekmän som för psykoanalytiker av facket. I likhet med Freud skriver Matthis en prosa som under sin enkla stilnivå döljer berg av erfarenhet.

Studier i hysteri brukar hänföras till psykoanalysens förhistoria. Men Irène Matthis gör en närläsning som fokuserar teorins framväxt och riktar samtidigt en kritisk blick mot tidens patriarkala tänkande.

Fallen med Emmy von N. och Elisabeth von R. står i centrum för diskussionen om relationen mellan läkare och patient. Genom berättelsen om Miss Lucy frilägger Matthis de språkliga funktioner som kroppen använder sig av för att framställa en ordlös problematik. Katharina exemplifierar sexualitetens centrala roll i kroppens symptomatologi.

Den grundfråga som Irène Matthis hela tiden cirklar kring är hur vi ska förstå övergången från det psykiska till kroppsliga och vice versa. I "tal-kuren" är det orden som helar. Men hur? Denna frågeställning om hur symboliserings-

processen fungerar genomsyrar hela boken. Det hysteriska symptomet vittnar om vad som händer när en människa av olika skäl hindras från att bearbeta sina upplevelser av verkligheten. Det vittnesbördet har framför allt kvinnorna burit fram både i modern och historisk tid. Hysteri är i högre grad än något annat en kultursjukdom. Matthis konstaterar att liksom Freud och Breuers patienter begärde en analys-teknik som ännu inte var uppfunnen frågar dagens fibromyalgipatienter efter en ännu inte existerande förstälseram för sina symptom.

Kvinnornas betydelse för Freud som skapare av psykoanalysen har underskattats. Det är kvinnornas direktiv till Freud som visar sig värdefulla att följa. Med en intuition sprungen ur en närhet till sakernas tillstånd ger de ord åt behandlingens erfarenheter. Det är Breuers patient Anna O. som myntar uttrycket "tal-kur". I Freuds begreppsliggörande ligger hans intellektuella skapargärning.

Under de första åren av 1890-talet äger en signifikant glidning rum hos Freud från hereditet och fysiologi mot miljö, kultur och psykiskt konflikttänkande. Freud förde in ett språkligt perspektiv på kroppen och började förutsättningslöst lyssna till vad patienterna sade och avläsa det bokstavligen. Matthis närläsning visar hur infallen och idéerna som finns i dessa fallstudier utvecklar sig till den metod vi känner idag. Freuds sätt att närma sig patienterna förändras över tiden. I fallet med Emmy von N. är hans "herrefasoner" påtagliga. Därefter blir han mer försiktig. Analytikern har lärt sig att avvakta och ge patienten tid. Irène Matthis stryker under att både patient och läkare i lika hög grad är delaktiga, men från olika utgångspunkter och med skilda referensramar. 1893 skriver Freud att affekten kan avreageras i språket istället för i symptomet. I språket finner människan ett surrogat för handlingen. Det är denna omvandling av smärta till tal som tal-kuren åstadkommer.

Oidipus handlar om sonen och fadern, men vart tog relationen mellan fader och dotter vägen? Matthis diskuterar kritiskt den patriarkala förutsättning som Freud oreflektat utgår från. Freuds teori om den kvinnliga identiteten baserade sig på idén om en klyvning av den mänskliga sexualiteten, där det kvinnliga könet undergick bortträngning. Det manliga könsorganet blev det kvarvarande elementet såväl i teorin som i mäns och kvinnors medvetande. Teorin baserar sig på sonens historia, inte dotterns. Det medförde att debatten om kvinnligheten inom den psykoanalytiska rörelsen ströps. Men den stora förtjänsten med Matthis projekt är att hon räddar Freud från de patriarkala gubbarnas museum. Hon går vidare i ett teoretiskt arbete. Istället för att avvisa Freud arbetar hon på att fullfölja den symboliseringsprocess som Freud inledde.

I en gränsszon mellan det fysiska och mentala finner Matthis den tänkande kroppen: "en tredje svårdefinierad företeelse som kan presenteras som en sammanflätning av den faktiska och den upplevda kroppen".

I många avseenden framstår *Den tänkande kroppen* inte bara som en intellektuell analys utan också som en

kärlekshandling. Ur texten växer ett starkt engagemang för de lidande människorna. Iréne Matthis visar på en eminent förmåga att lyssna och vara intensivt närvarande. Respekten för det psykosomatiska symptomet gör henne inte bara till en stilla observatör på samtidens skådeplats. Hon pekar också på behovet av ett allvarligt samtal mitt i babbekulturen.

Sven Hansell

somatisk = kroppslig

Uppgifter till texten DEN TÄNKANDE KROPPEN

5. Perspektivet inom vår västerländska kultur har förändrats, enligt textförfattaren. Hur har intresset förflyttats? A Från naturen till kulturen. B Från innebörden till framförandet. C Från förnuftet till känslan. D Från verkligheten till teorin.	7. Vilket centralt problem inom psykoanalytisk behandling försöker Iréne Matthis analysera i sin avhandling? A Hur kan man få människor att bryta sin kroppsfixering och istället se till sitt inre? B Hur kan man använda historien för att ge ett nytt perspektiv på psykoanalysen? C Hur kan man bryta ned barriärerna mellan patient och läkare? D Hur kan man sätta ord på sådant som främst yttrar sig som kroppsliga symptom?
6. Hur ser Iréne Matthis på Freuds arbeten med tanke på att de kom till i en tid dominerad av patriarkala tankar? A Som i huvudsak otidsenliga. B Som ett slags motgift mot dåtidens idéer. C Som trots allt utvecklingsbara. D Som en given startpunkt för ett ickepatriarkalt tänkande.	8. Vad hos Iréne Matthis avhandling framhåller textförfattaren som särskilt berömvärd? A Hennes strävan bort från ett rent teoretiskt perspektiv. B Hennes respekt för patriarkalt tänkande. C Hennes diskussion kring sexualitetens betydelse. D Hennes inlevelseförmåga och medkänsla.

FORTSÄTT PÅ NÄSTA SIDA

VETEDVÄRGSJUKAN

Vetedvärgsjukan är identisk med den förr så fruktade slid-sjukan som i Mellansverige förorsakade stora skörde-förluster i början och mitten av 1900-talet. Starka angrepp förekom 1902, 1912, 1915 och 1918. Sjukdomen utgjorde sedan inte något problem till mitten av 1940-talet då höstvetefält återigen drabbades av starka angrepp.

Därefter dröjde det till 1996, då angrepp uppmärksammades i några fält i Södermanland och Västergötland. Följande år kunde angrepp konstateras i ett hundratal höstvetefält i Mellansverige. Symptomen förekom oftast i fältkanter och fläckvis i fälten, men enstaka fält drabbades av mycket starka angrepp med skörde-förluster upp till 80 %. Flertalet angripna fält var tidigt sådda, ofta i slutet av augusti eller första veckan i september.

Vetedvärgsjuka har också uppmärksammats i ett flertal länder i Europa under de senaste tio åren, inte minst i Frankrike där rutinmässig insekticidbehandling av utsäde idag sker i de områden som drabbades värst i slutet av 1980-talet.

Vetedvärgsjuka orsakas av ett virus (WDV, *wheat dwarf virus*) som överförs av insekten randig dvärgstrit (*Psammotettix alienus*). Symptomen är korta, dvärglika plantor med dåligt matade ax som ofta har svårt att gå ur holk. På tidigt angripna plantor blir bladen ofta flammigt gulröda. WDV kan överföras av striten strax efter det att den sugit på en smittad planta, men viruset förökas inte i insekten och kan inte överföras till äggen. Överföring kan inte heller ske mekaniskt eller via jord- eller utsädessmitta.

Den randiga dvärgstriten har på våra breddgrader två generationer per år. Under hösten flyger vuxna stritar till nysådd höstsäd där honorna lägger ägg. Stritarna uppträder mycket tidigt i fälten, ofta på bar jord direkt efter sådden, och kan därför angripa plantorna omedelbart efter uppkomst. Äggen börjar kläckas i maj följande vår och de vinglösa nymferna genomgår sedan fem utvecklingsstadier innan de blir vuxna i juni. Äggläggning kan då ske i kläckningsfältet eller så flyger stritarna till andra stråsädesfält, trädor eller gräsmarker. En ny generation nymfer kläcks i månadsskiftet juli-augusti och de första vingade stritarna börjar förekomma i slutet av augusti.

År med betydande angrepp av vetedvärgsjuka har ofta föregåtts av ovanligt varma somrar, vilket tyder på att striten gynnas av varm och torr väderlek. Lantbrukare som minns angreppen under 1940-talet kan också berätta att risken för angrepp ansågs speciellt stor om väderleken efter höstvetets uppkomst var varm och solig. Detta stämmer överens med de senaste årens erfarenheter från försök och fångster av stritar i fält. Stritarna är mest aktiva under perioder då den dagliga temperaturen överstiger 15° C, och det är också då som den huvudsakliga virusspridningen sker.

Spridningen av smittämnet i ett höstvetefält sker vid två tillfällen. Under hösten sker först en primär spridning då viruset förs in till fältet med vingade stritar som smittar ny-ligen uppkomna plantor.

De vuxna stritarna dör under vintern och den sekundära spridningen sker sedan när nymfer kläcks under våren och kan ta upp viruset från de plantor som smittades föregående

ende höst. Spridningen sker då bara inom enskilda fält eftersom nymferna saknar vingar. Först i juni kan en spridning till andra fält ske med vuxna stritar, men troligen är höstvetegrödorna då mer motståndskraftiga mot sjukdomen.

En viktig fråga för prognos av angrepp och val av bekämpningsstrategi är när den huvudsakliga spridningen av virus sker – på hösten eller våren? Om en stor andel av plantorna smittas under hösten måste bekämpning sättas in redan i samband med uppkomsten. Det är då mycket svårt att förutsäga angreppens omfattning. Om den mesta spridningen däremot sker under våren finns det större möjligheter att varna för angrepp genom att under hösten fånga stritar och testa plantor serologiskt. De undersökningar som hittills gjorts pekar närmast på att en mindre andel plantor blir smittade under hösten, och att den huvudsakliga spridningen sker följande försommar.

Angreppen av vetedvärgsjuka i höstvetefält blev med några undantag svaga eller obefintliga under 1998, trots att det fanns förutsättningar för smittspridning. Föregående höst hade det i Mellansverige funnits gott om stritar i tidigt sådda höstvetefält, och väderleken i september var ovanligt varm. Virusmittade plantor fanns också i flertalet av de tidigt sådda fält som undersöktes, och följande vår kunde nykläckta nymfer hittas i många av de undersökta fälten. Risken för angrepp bedömdes följaktligen som stor. Den period som sedan följde med osedvanligt kallt och regnigt väder missgynnade dock stritarnas utveckling och möjligheter att sprida viruset. De svaga angreppen kan således bero på att väderleksförhållandena förhindrade den sekundära spridningen av virus under försommaren.

Under 1999 kunde inga angrepp av vetedvärgsjuka konstateras, vilket inte heller var väntat med tanke på den sena sådden och ringa förekomsten av stritar föregående höst. Den varma sommaren gynnade dock stritarna och populationen återhämtade sig från den låga nivån 1998. Hösten 1999 var det återigen lätt att hitta stritar i nysådda höstvetefält, även om förekomsten inte var fullt så stor som under angreppsåret 1997. Troligtvis var dock andelen virusförande stritar låg, eftersom förekomsten av smittkällor i gräsmarker och höstsädesfält minskat drastiskt jämfört med föregående år. Ingen smitta har kunnat påvisas i de prover som har tagits i ett antal tidigt sådda höstvetefält.

Finns det nu risk för nya angrepp, eller kommer det återigen att dröja 50 år innan vi får ett nytt angreppssår? Detta kommer till stor del att bero på hur lång tid det tar för smittan att förökas, och om väderleken blir fördelaktig för stritarna. Odlingsåtgärder som tidig sådd av höstvetefält och anläggning av trädor efter höstvetefält gynnar också spridningen av vetedvärgsjuka. Det är flera förutsättningar som måste vara uppfyllda för att det ska bli angrepp – förutom att det måste finnas en stor population av stritar och förekomst av smittämnen i odlingslandskapet, så måste också väderleken vara gynnsam under höstens spridning av virus till fälten liksom under den vidare spridningen inom fälten följande vår.

Uppgifter till texten VETEDVÄRGSJUKAN

9. Hur kan man utifrån textens beskrivning bäst karakterisera vetedvärgsjukan?

- A Som allmänt utbredd men ännu i stort sett outforskad.
- B Som svårartad men oregelbundet förekommande.
- C Som sällsynt men ännu utan motmedel.
- D Som lindrig men starkt smittsam.

10. Enligt texten fanns det hösten 1999 gott om stritar i höstvetefälten, något som ofta leder till angrepp av vetedvärgsjuka. Angreppen uteblev dock. Varför?

- A Stritarna befann sig i fel utvecklingsstadium.
- B Tidig sådd hade gjort plantorna motståndskraftiga.
- C Det fanns inte tillräckligt med smittämne i omlopp.
- D Väderleken var inte tillräckligt gynnsam för smittspridning.

11. När under året lägger dvärgstrithonorna sina ägg?

- A Under hösten, från slutet av augusti.
- B Dels i maj, dels just före höstsådden.
- C Under sommaren, från slutet av juli.
- D Dels i juni, dels på hösten.

12. Hur kan man bäst beskriva läget vad gäller angrepp av vetedvärgsjuka under det sena 1990-talet?

- A Efter måttliga angrepp 1996 och relativt stora 1997 förbättrades läget.
- B Bortsett från måttliga angrepp 1996 och 1998 konstaterades inga angrepp.
- C Efter 1996 blev angreppen allt vanligare.
- D Bortsett från angreppsåret 1996 var angreppen små eller obefintliga.

BARNS RÄTTSLIGA STÄLLNING

Det är en lång väg att gå innan umgängesrätten kan bli en rättighet även för barnet. Även om FN:s barnkonvention och Barnombudsmannens (BO) arbete har lyft fram barnperspektivet och ställt barnet i fokus, är föräldrarätten i praktiken mycket stark. Detta trots att utgångspunkten för den svenska lagstiftningen är att barnets bästa ska vara vägledande. Det är föräldern som kan väcka talan om umgänge och det är föräldern som kan väcka talan om verkställighet.

Om vi vänder på resonemanget – vilka krav kan barnet rikta mot sina föräldrar? Om en förälder vägrar ha kontakt med barnet, umgängesvägran, får det inga rättsliga konsekvenser. Barnets behov av att umgås med sin förälder förblir en dold och privat konflikt. Flera remissinstanser har föreslagit att en förälder som sviker sitt barn genom att strunta i umgänget ska bötfällas. Regeringen menar dock att det finns en risk att ett umgänge som tvingas fram genom sanktioner kan verka ”i fel riktning vad gäller relationerna”. Man kan fråga sig: om ett barn tvingas umgås med sin förälder, finns inte samma risk att ett umgänge som barnet tvingas till kan verka ”i fel riktning vad gäller relationerna”?

Umgängesrätten kan alltså beskrivas som en frivillig aktivitet för föräldern, men en *plikt* för barnet. Umgängesrätten är inte en barnrätt utan en föräldrarätt.

Det är många gånger främmande för vuxna att barn kan ha en åsikt av betydelse och någonting att lära vuxna. Att lyssna till barns och ungas perspektiv kan många gånger vara både svårt och obekvämt för många vuxna och beslutsfattare, och trots Barnkonventionens kamp för barnets rätt värderas föräldrarnas uppfattning om barnets situation och barnets bästa långt högre än barnets egna viljeyttringar. Barns och ungas rätt att komma till tals och få inflytande kan inte stärkas om inte andra intressen ifrågasätts och i vissa fall beskärs.

Barnkonventionen ger uttryck för en principiell och grundläggande uppfattning om att barn är självständiga och att även barn har vissa rättigheter. En anpassning till konventionen skulle därför kunna ha en djupare inverkan på synen på barnet som självständig individ än den rent mekaniska anpassningen i lagtexten. Barnkonventionen speglar ett kompetensorienterat synsätt, enligt vilket barn har långt större förmåga att fatta självständiga beslut än vad som traditionellt tillskrivits dem. Barn kan med detta synsätt ha rättigheter. Tidigare dominerades rättssystemet av det behovsorienterade synsättet och barn kunde då inte ha rättigheter, eftersom de inte ansågs vara självbestämmande individer.

BO och Socialstyrelsen har granskat hur tingsrätterna tagit hänsyn till barnets bästa i umgängestvister. Även om BO är långt mer kritisk till domstolarnas sätt att hantera umgänges mål än den mer försiktiga Socialstyrelsen, så kommer båda fram till att barnets perspektiv inte blir belyst i den utsträckning som krävs. Kritiken som BO riktar mot domstolarna kan sammanfattas i att de brister i kunskap

om barns behov, har svårighet att sätta barnets bästa i centrum samt brister när det gäller redovisning och dokumentation.

När det gäller barnperspektivet i verkställighetsmål så kan vi – utifrån praxis, BO:s undersökning och vår egen 20-poängsuppsats vid Juridiska institutionen vid Göteborgs universitet – konstatera att domstolarna är mycket främmande för och reserverade när det gäller att ta reda på vad barnet självt vill. BO:s undersökning visar att det endast var 18 procent av verkställighetsdomarna som presenterade en självständig och individuell bedömning av barnets bästa.

Förutom att mycket kritik kan riktas mot den strikta 12-årsgräns som domstolar tillämpar ställer vi oss också mycket kritiska till att man ignorerar barnets vilja när barnet är påverkat av den ena föräldern. Praxis visar, att när barnet är påverkat av en förälder leder det till att domstolen helt bortser från barnets vilja. BO poängterar att även om barnet är påverkat av mamman eller pappan så går det inte att komma ifrån att den övertygelse som barnet har är den enda verklighet som barnet känner till. FN:s barnkommitté har tydligt uttalat att domstolar inte ska fästa någon vikt vid att den vilja som barnet ger uttryck för är manipulerad av den ena föräldern. Vi menar att rättstillämpningen idag visar på stor okunskap om barns behov och dåligt engagemang i att verkligen ta till sig det barnperspektiv som föreskrivs i Barnkonventionen.

Både i lagtexten och i praxis tas alldeles för liten hänsyn till barnets egen vilja. Visst, det finns en möjlighet för domstolen att ta reda på vad barnet självt ger uttryck för, men så länge det inte finns en *skyldighet* för domstolen att låta barnet komma till tals, är det inte säkert att barnets övilja blir synlig. Och även om barnets övilja mot att bo hos den ena föräldern blir känd, kan domstolen besluta att barnet ska bo hos *just* den föräldern med hänvisning till ”barnets bästa”.

Det saknas nämligen formella strukturer som ger barn en reell möjlighet att påverka sin situation. Vi anser, liksom BO, att barnets åsikter alltid måste klarläggas och tillmätas betydelse i vårdnads- och umgänges mål och att det är domstolens ansvar att så sker. Denna skyldighet skall även gälla för domstolen i verkställighetsmål och för socialnämnden vid föräldrarnas egen överenskommelse om umgänge.

Vi hävdar att barn som blir utsatta för en tvist mellan sina föräldrar ska ha en självklar rätt till ett eget ombud, som endast har i uppgift att företräda barnets bästa. I en tvist om umgänge företräds föräldrarnas intressen av deras respektive advokater. Trots att den övergripande målsättningen i dessa ärenden ska vara barnets bästa finns det ingen som har till uppgift att företräda barnets intressen. Vi menar att barnet ska erbjudas ett ombud i alla ärenden som rör barnet, även då föräldrarna är eniga och på frivillig väg upprättar ett avtal. Ett ombud för barnet är nödvändigt för att barnets intressen till fullo ska kunna tas till vara och för att dess roll som rättssubjekt ska gälla i praktiken.

Dessutom anser vi att barnen i Sverige är värda en specialdomstol som åtminstone besitter den mest elementära barnpsykologiska kunskap om hur barn fungerar. Exempel på specialdomstolar som besitter större kompetens inom sina områden än allmänna domstolar är vattendomstol och miljödomstol. Vi anser att det är fullkomligt absurt att domare som sitter och dömer i umgänges mål idag anser sig bli jäviga om de tar till sig kunskap och forskning om barn och barns behov. För att frågor om umgänge ska bli rättvist

bedömda anser vi att det krävs ett samarbete över yrkeskårsgränserna. Vi vill se en barndomstol där domare, socionomer och barnpsykologer är samlade på samma ställe. De skall samverka för att det, i umgängestvister, är barnets intressen som ska komma i främsta rummet och alltid ha barnets bästa för ögonen.

Erica Bergman och Caroline Högberg

Uppgifter till texten

BARNES RÄTTSLIGA STÄLLNING

13. Vilket av följande påståenden är enligt texten en grundtanke i FN:s barnkonvention?

- A Eftersom barn har egna behov kan de också fatta egna beslut.
- B Eftersom barn har egna rättigheter kan de också fatta egna beslut.
- C Eftersom barn kan fatta egna beslut har de också egna behov.
- D Eftersom barn kan fatta egna beslut har de också egna rättigheter.

14. Vad anser textförfattarna vara ett stort problem i vårdnads- och umgänges mål?

- A Domstolarnas bristande förståelse för barns behov och önskemål.
- B Domarnas svåra roll och deras begränsade erfarenhet av mål som rör barn.
- C Den oklara och svårtolkade lagstiftningen om barns rättigheter.
- D Föräldrarnas egenintresse och överengagemang.

15. Vad anger texten beträffande barn som i rättsliga sammanhang uppenbart är påverkade av en förälder?

- A Att Barnombudsmannen och FN:s barnkommitté har skilda uppfattningar om hur dessa barns berättelser bör värderas.
- B Att domstolarna ofta saknar det kunnande som krävs för att avgöra vems vilja dessa barn verkligen ger uttryck för.
- C Att dessa barn i domstol bemöts på ett sätt som både Barnombudsmannen och FN:s barnkommitté skulle invända mot.
- D Att domstolarna, Barnombudsmannen och FN:s barnkommitté alla är medvetna om att de flesta barn för den ena förälderns talan.

16. Vad anser textförfattarna framför allt krävs för att åtgärda de brister som påtalas i texten?

- A Att domstolarna begränsar umgängesrätten.
- B Att lagstiftningen anpassas till internationella förhållanden.
- C Att särskilda rättsliga funktioner införs.
- D Att lagstiftningen anpassas till rådande praxis.

FORTSÄTT PÅ NÄSTA SIDA

ERFARENHETSLÄRANDE

Utveckling av en produktiv frågekultur kräver förbindelser mellan erfarenhet och lärande. Stor erfarenhet räcker emellertid inte. För att lära måste man också ha distans till erfarenheterna; man måste vilja och ges möjlighet till att tänka över det man har erfarit. När man reflekterar, delar, värderar och systematiserar erfarenheterna bildar man ett bra underlag för lärande. Om våra erfarenheter skall kunna begripas och omfattas krävs både distans och närhet.

Arbetet i förskolan bjuder på rika möjligheter till närhet, men hur flink är man på att skapa tid och utrymme för distans, reflektion och eftertanke? I vilken grad lyckas man dela och reflektera över erfarenheterna tillsammans med andra? Erfarenhet och reflektion måste sedan omsättas till praxis som överensstämmer med det nyss lärda.

Begreppet erfarenhetslärande är på många sätt gammalt vin i nya läglar. Vi känner det inte minst från John Deweys pedagogik "learning by doing". I dag plockas begreppet fram för att visa på betydelsen av erfarenheter och tyst kunskap i arbetslivet. Det är också en samlingsbeteckning på en metod som skall leda till att erfarenheter kan förädlas och omformas till lärande som bildar underlag för ny och överskridande handling.

Erfarenhetslärande tar utgångspunkt i att människor bäst lär av den erfarenhet de själva gör. De observerar och tänker över vad som sker med dem och försöker således att finna mening i erfarenheten. Denna förståelse utgör grunden för att pröva nya handlingar som i sin tur ger ny erfarenhet att reflektera över. Utifrån dessa reflektioner behöver man skilja mellan erfarenheter och kunskaper. Erfarenhet kan definieras som den process där vi människor kontinuerligt försöker förstå verkligheten och vårt förhållande till den. Det är en subjektiv och på samma gång kollektiv process eftersom vi – när vi gör erfarenheter som individer – gör dem i ett socialt sammanhang. Processen är aktivt skapande: vi observerar och bearbetar. Kunskap är inte detsamma som erfarenhet eftersom kunskap kan "förvaras" utan att man är direkt involverad i och aktivt handlar i en viss situation.

Erfarenhet som grund för lärande kan emellertid vara problematisk. Tio års erfarenhet är som bekant inte detsamma som tio års lärande. Analytiska redskap för att tillgodogöra sig erfarenheter har ofta varit en bristvara, vilket innebär hinder för utveckling och förändring. Aktörerna får då inte den nödvändiga ledningen genom processerna utan flyter bara med. Självfallet är samtal om vardagshändelserna viktiga, men effekten av erfarenhetslärandet är liten om ingen systematisk bearbetning av beskrivningarna och intrycken görs. Om man skall kunna beskriva och studera sina egna erfarenheter krävs både närhet och distans. Man måste göra erfarenheter på nära håll men det är svårt att begripa dem om det inte finns tid eller om det fattas kompetens för att skapa ett nödvändigt avstånd och reflektera systematiskt över dem.

Erfarenheter byggs och utvecklas i en växelverkan mellan intryck och reflektioner. I enlighet med ett sådant dia-

lektiskt synsätt omskapas upplevelser till erfarenheter genom "ett tolkande medvetande". Paul Moxnes har gjort en intressant jämförelse mellan traditionellt kunskapsbaserat lärande och erfarenhetslärande:

Kunskapsbaserat lärande	Erfarenhetsbaserat lärande
• handlar om att förmedla existerande fakta, kunskaper och procedurer; är inriktat på det förflutna	• är främst inriktat mot deltagarnas egna erfarenheter men mycket lite mot färdiga expertlösningar
• är i väsentlig grad lärarstyrt	• deltagarstyrt; upplevs som nyttigt och viktigt
• är beroende av läraren som portionerar ut och förvaltar lärandet och lämnar de rätta svaren	• går ut på att lösa framtida uppgifter; sätter frågetecken vid "rätta" lösningar
• är relativt ångestfritt genom att osäkerhet och vaghet har minimaliserats; lärandet inriktas på förnuft och fakta och är primärt intellektuellt	• är processorienterat; känslor är lika viktiga som fakta; väcker större ångest och osäkerhet; betoning på att skapa en förtroendefull läromiljö

I sin bok *Kompetensen er din* beskriver Rune Olsen till stor del samma tankar. Han säger att det endast är våra egna upplevelser och erfarenheter som kan bilda grunden för vår kompetens. Han fortsätter:

"Man kan tala om kompetens först när den är förankrad i de egna behoven och uppstår som ett resultat av självständiga tankeprocesser. Överförd kompetens är inkompetens."

Erfarenhetslärande har sina intellektuella rötter i aktivitetspedagogiken (John Dewey), hos David Kolb och *University Associates*-traditionen. Metodiken i erfarenhetslärandet brukar beskrivas som en fyrastegscykel:

1. Konkret erfarenhet, följs av
2. reflekterad observation, erfarenhetsdelgivning, diskussion som leder till
3. abstrahering, generaliseringar, sammanfattning av det väsentligaste, offentliggörande
4. aktivt experimenterande och provande av handlingar, planer

Anthony Richards använder här i stället beteckningarna separationen, mötet, återvändandet och planeringen. Även om han starkt betonar separationen – att bryta upp från det som är känt och omhuldat – har innehållet i de olika faserna mycket gemensamt med Kolbs cykel.

Denna process upprepas ständigt. Vid varje ny erfarenhet provar vi våra begrepp och modifierar dem. Allt lärande blir utifrån detta resonemang en pågående process.

Kjell-Åge Gotvassli

Uppgifter till texten ERFARENHETSLÄRANDE

17. Vad behövs, enligt textförfattaren, för att man ska lära sig något av gjorda erfarenheter? A Analytiska redskap. B Ett socialt sammanhang. C Förankring i de egna behoven. D Kunskap.	19. Vilken av följande handlingar skulle, enligt Moxnes tabell, kunna ingå i erfarenhetsbaserat lärande? A Att recensera en bok om det egna yrkesområdets historia. B Att kräva teoretisk fördjupning inom det egna yrkesområdet. C Att diskutera dagens arbetsuppgifter med kollegerna. D Att noggrant följa uppgjorda arbetsscheman och tidsplaner.
18. Hur kan man på ett annat sätt återge erfarenhetslärandets fyrastegscykel? A Upplevelse → handling → reflektion → impuls. B Verklighet → analys → teori → tillämpning. C Teori → planering → handling → utvärdering. D Lärande → återkoppling → omprövning → experiment.	20. Vad är enligt texten ett av målen med erfarenhetslärandet? A Att producera fakta. B Att lösa problem. C Att sprida kunskap. D Att lita till förnuftet.

BLANKSIDA. INGÅR EJ I PROVET.

Högskoleprovet[©]

BLOCK 4

Svarshäfte nr.

DELPROV 8 ORD b

Anvisningar

Provet innehåller 40 uppgifter

Varje uppgift inleds med ett ord i fetstil. Under detta finns fem svarsförslag. Välj det svarsförslag som **bäst** motsvarar innebörden av det fetstilta ordet. Endast ett svarsförslag är rätt.

Övningsexempel 1

förslå

- A stå ut
- B klara av
- C bli över
- D hjälpa upp
- E räcka till

Förslå betyder ungefär samma sak som *räcka till*. Rätt svar är alltså **E**.

Övningsexempel 2

mjärde

- A kartställ
- B fiskeredskap
- C utställningsskåp
- D skjutvapen
- E vägbeläggning

En *mjärde* är ett slags *fiskeredskap*. Rätt svar är alltså **B**.

Alla svar ska föras in i svarshäftet. Det ska ske **inom** provtiden.
MARKERA TYDLIGT!
Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.
Du får inget poängavdrag om du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller **40 uppgifter**.

PROVTID: 15 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

1. **symbios**

- A livskraft
- B samlevnad
- C förruttnelse
- D förvandling
- E överlevnad

2. **gemytlig**

- A kärleksfull
- B uppsluppen
- C småtrevlig
- D förtrolig
- E stilsam

3. **nyansera**

- A välja mellan likartade alternativ
- B skapa handlingsutrymme
- C kritisera milt
- D åstadkomma finare skiftningar
- E överbrygga åsiktsskillnader

4. **minnesbeta**

- A överraskande upptäckt
- B skildring ur det förflutna
- C läxa för framtiden
- D plötslig insikt
- E oförglömligt möte

5. **hugga i sten**

- A envisas
- B avreagera sig
- C anstränga sig
- D missta sig
- E förneka

6. **passera**

- A blanda försiktigt
- B pressa genom sil
- C hålla av vätska
- D långsamt koka upp
- E tillsätta droppvis

7. **sävlig**

- A snäll
- B töntig
- C orolig
- D långsam
- E måttlig

8. **mäkta med**

- A våga
- B godta
- C orka
- D kräva
- E hinna

9. **profylax**

- A förebyggande åtgärd
- B motsatt effekt
- C världslig fråga
- D vetenskapligt bevis
- E tillfällig lösning

10. **projicera**

- A förarga
- B anpassa
- C inskränka
- D betona
- E överföra

11. **agat**

- A prydnadssten
- B mineralsalt
- C kalksten
- D sötvattenspärla
- E korall

12. **efterräkningar**

- A oväntat slut
- B obehaglig följd
- C genomtänkt beslut
- C kvardröjande bitterhet
- E tillrättalagd minnesbild

13. **obönhörligen**

- A definitivt
- B alltid
- C oändligt
- D förmodligen
- E ständigt

14. **novellist**

- A nybörjare
- B litteraturkännare
- C bokslukare
- D nyskapare
- E författare

15. **navelskådning**

- A spådomskonst
- B noggrann undersökning
- C avog inställning
- D inåtvänd tankeverksamhet
- E kroppsuppfattning

16. **lasera**

- A bleka
- B borsta
- C skära
- D limma
- E måla

17. **göl**

- A grusås
- B vattensamling
- C dalgång
- D bergsskrev
- E skogsdunge

18. **frottera sig med**

- A samsas med
- B umgås med
- C jämföra sig med
- D retas med
- E argumentera med

19. **vattendelare**

- A utväg
- B skiljelinje
- C passage
- D sidospår
- E flöde

20. **tigrerad**

- A strimmig
- B vild
- C smidig
- D uppretad
- E pälsbeklädd

21. **kausalitet**

- A orsakssammanhang
- B betydelse
- C påföljd
- D naturlighet
- E utvecklingsmöjlighet

22. **air**

- A aning
- B minnesbild
- C förväntan
- D stämning
- E oro

23. **vitalisera**

- A förnya
- B förebygga
- C förlänga
- D föredra
- E försköna

24. **brådmogen**

- A omdömeslös
- B tidigt utvecklad
- C föråldrad
- D illa förberedd
- E erfaren

25. **teknikalitet**

- A förmåga
- B arbetsgång
- C framsteg
- D svårighet
- E formsak

26. **klärvoajant**

- A utsmyckad
- B kritisk
- C synsk
- D omodern
- E konstnärlig

27. **korrelera med**

- A anpassa till
- B samarbeta med
- C hämta information från
- D stå i samband med
- E söka stöd hos

28. **kommers**

- A möte
- B handel
- C diskussion
- D arbete
- E kaos

29. **inskräpa**

- A betona
- B spara på
- C kontrollera
- D lägga till
- E granska

30. **grannlaga**

- A som är illa vald
- B som måste göras snabbt
- C som kräver finkänslighet
- D som görs slumpmässigt
- E som fungerar bra

FORTSÄTT PÅ NÄSTA SIDA

31. **kroki**

- A sällskapsspel
- B modellteckning
- C pappersvikning
- D snittblomma
- E frackskjorta

32. **hermetisk**

- A lättantändlig
- B lufttät
- C fuktig
- D uttorkad
- E ogenomtränglig

33. **resolution**

- A budgetförslag
- B gemensamt uttalande
- C uteslutning
- D slutna omröstning
- E tvångsåtgärd

34. **anfang**

- A långdragen berättelse
- B inledningskapitel
- C begynnelsebokstav
- D slutord
- E visdomsord

35. **kval**

- A vemod
- B skuld
- C lidande
- D fruktan
- E tvång

36. **i parti och minut**

- A under korta stunder
- B i stor mängd
- C med starkt stöd
- D i uttalat syfte
- E med stort engagemang

37. **godtycklig**

- A enfaldig
- B hänsynsfull
- C vänlig
- D slumpmässig
- E frivillig

38. **animositet**

- A ovilja
- B livlighet
- C upprymdhet
- D tveksamhet
- E skuldkänsla

39. **gå i clinch med**

- A gå i takt med
- B bli ovän med
- C passa ihop med
- D komma underfund med
- E gå i närkamp med

40. **retreat**

- A lycklig återförening
- B vemodigt återblickande
- C period av stillhet och meditation
- D alternativ kriminalvård
- E personlig gentjänst

PROVET ÄR SLUT. OM DU HAR TID ÖVER, GÅ TILLBAKA OCH KONTROLLERA DINA SVAR.

HÖGSKOLEPROVET 2004-10-23 - FACIT

BLOCK 1

Delprov 1: NOG

1 E	12 D
2 D	13 B
3 C	14 A
4 E	15 D
5 D	16 D
6 A	17 C
7 E	18 A
8 A	19 B
9 D	20 C
10 E	21 D
11 E	22 C

BLOCK 2

Delprov 3: DTK

1 B	11 D
2 B	12 D
3 C	13 C
4 C	14 D
5 B	15 D
6 E	16 C
7 A	17 B
8 C	18 D
9 C	19 E
10 E	20 B

BLOCK 4

Delprov 7: ELF

1 D	11 C
2 A	12 A
3 C	13 A
4 B	14 B
5 A	15 C
6 D	16 B
7 C	17 D
8 D	18 A
9 B	19 C
10 A	20 B

Delprov 8: ORD

1 B	11 A	21 A	31 B
2 C	12 B	22 D	32 B,E
3 D	13 A	23 A	33 B
4 C	14 E	24 B	34 C
5 D	15 D	25 E	35 C
6 B	16 E	26 C	36 B
7 D	17 B	27 D	37 D
8 C	18 B	28 B	38 A
9 A	19 B	29 A	39 E
10 E	20 A	30 C	40 C

BLOCK 5

Delprov 9: LÄS

1 A	11 D
2 D	12 A
3 B	13 D
4 C	14 A
5 B	15 C
6 C	16 C
7 D	17 A
8 D	18 B
9 B	19 C
10 C	20 B

NORMERINGSTABELL GÄLLANDE HÖGSKOLEPROVET 2004-10-23 (04:B)

TABELL AVSEENDE ÖVERFÖRING AV ANTAL RÄTTA SVAR TILL NORMERAD
POÄNG MED ANGIVANDE AV ANTAL, ANDEL OCH KUMULATIV ANDEL PROV-
DELTAGARE FÖR RESPEKTIVE NORMERAD POÄNG.

ANTAL RÄTTA SVAR	NORMERAD POÄNG	ANTAL PROV- DELTAGARE	ANDEL PROV- DELTAGARE (%)	KUMULATIV ANDEL PROV- DELTAGARE (%)
0- 33	0.0	665	1.9	1.9
34- 40	0.1	1405	4.0	5.9
41- 43	0.2	1040	2.9	8.8
44- 46	0.3	1163	3.3	12.1
47- 49	0.4	1504	4.3	16.4
50- 52	0.5	1683	4.8	21.1
53- 55	0.6	1811	5.1	26.2
56- 59	0.7	2596	7.3	33.6
60- 63	0.8	2829	8.0	41.6
64- 67	0.9	2993	8.5	50.1
68- 71	1.0	2856	8.1	58.1
72- 75	1.1	2689	7.6	65.8
76- 79	1.2	2463	7.0	72.7
80- 83	1.3	2307	6.5	79.3
84- 87	1.4	1946	5.5	84.8
88- 91	1.5	1607	4.5	89.3
92- 96	1.6	1606	4.5	93.9
97-100	1.7	890	2.5	96.4
101-104	1.8	607	1.7	98.1
105-108	1.9	390	1.1	99.2
109-122	2.0	282	.8	100.0
		----- 35332	----- 100.0	

MEDELVÄRDE = 0.9449
STANDARDVARIATION = .4640